

Na podstawie art. 118 ust. 2 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r. (Dz.U. Nr 87, poz. 483 ze zm.) a także art. 2 i art. 10 ust. 1 ustawy z dnia 24 czerwca 1999 r. o wykonywaniu inicjatywy ustawodawczej przez obywateli (Dz.U. Nr 62, poz. 688), my, niżej podpisani, obywatele Rzeczypospolitej Polskiej, przedkładamy obywatelski projekt ustawy o Trybunale Konstytucyjnym:

**Ustawa
z dnia ...**

o Trybunale Konstytucyjnym

**Rozdział 1
Przepisy ogólne**

Art. 1

Trybunał Konstytucyjny, zwany dalej „Trybunałem”, jest organem władzy sądowniczej powołanym w celu wykonywania kompetencji określonych w Konstytucji i ustawach.

Art. 2

Siedzibą Trybunału jest m.st. Warszawa.

Art. 3

1. Trybunał orzeka w sprawach zgodności:

- 1) ustaw i umów międzynarodowych z Konstytucją;
- 2) ustaw z ratyfikowanymi umowami międzynarodowymi, których ratyfikacja wymagała uprzedniej zgody wyrażonej w ustawie;
- 3) przepisów prawa, wydawanych przez centralne organy państwowe, z Konstytucją, ratyfikowanymi umowami międzynarodowymi i ustawami.

2. Trybunał orzeka w sprawach zgodności z Konstytucją ustawy lub innego aktu normatywnego kwestionowanego w skardze konstytucyjnej, o której mowa w art. 79 ust. 1 Konstytucji.

3. Trybunał orzeka w sprawach zgodności z Konstytucją, ratyfikowanymi umowami międzynarodowymi lub ustawą aktu normatywnego kwestionowanego w pytaniu prawnym, o którym mowa w art. 193 Konstytucji.

4. Trybunał orzeka w sprawach zgodności z Konstytucją celów lub działalności partii politycznych.

5. Trybunał rozstrzyga spory kompetencyjne pomiędzy centralnymi konstytucyjnymi organami państwa.

6. Trybunał rozstrzyga o stwierdzeniu przeszkody w sprawowaniu urzędu przez Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej. W razie uznania przejściowej niemożności sprawowania urzędu

przez Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej Trybunał powierza Marszałkowi Sejmu tymczasowe wykonywanie obowiązków Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej.

Art. 4

Ilekroć w przepisach ustawy jest mowa o „ustawie”, rozumie się przez to także akty normatywne, o których mowa w art. 234 Konstytucji, oraz inne akty normatywne, wydane na podstawie przepisów obowiązujących przed wejściem w życie Konstytucji, które miały moc prawną równą mocy prawnej ustawy.

Art. 5

1. Trybunał sygnalizuje Sejmowi i Senatowi oraz innym organom stanowiącym prawo istnienie uchybień i luk w prawie, których usunięcie jest niezbędne do zapewnienia spójności systemu prawnego Rzeczypospolitej Polskiej.
2. Prezes Trybunału może zwrócić się do adresata sygnalizacji o poinformowanie Trybunału o stanowisku w sprawie będącej przedmiotem sygnalizacji.

Art. 6

1. Prezes Trybunału przedkłada corocznie Sejmowi oraz Senatowi informację o istotnych problemach wynikających z działalności i orzecznictwa Trybunału.
2. Nad informacją, o której mowa w ust. 1, w Sejmie i Senacie nie przeprowadza się głosowania.
3. Informację, o której mowa w ust. 1, Prezes Trybunału przekazuje: Prezydentowi Rzeczypospolitej Polskiej, Prezesowi Rady Ministrów, Pierwszemu Prezesowi Sądu Najwyższego, Prezesowi Naczelnego Sądu Administracyjnego, Przewodniczącemu Krajowej Rady Sądownictwa, Prokuratorowi Generalnemu, Ministrowi Sprawiedliwości, Rzecznikowi Praw Obywatelskich, Rzecznikowi Praw Dziecka, Prezesowi Najwyższej Izby Kontroli, Przewodniczącemu Krajowej Rady Radiofonii i Telewizji oraz Prezesowi Narodowego Banku Polskiego.

Rozdział 2 Organy Trybunału

Art. 7

Organami Trybunału są Zgromadzenie Ogólne Sędziów Trybunału, zwane dalej „Zgromadzeniem Ogólnym”, oraz Prezes Trybunału.

Art. 8

Do kompetencji Zgromadzenia Ogólnego należy:

- 1) zatwierdzanie informacji, o której mowa w art. 6 ust. 1;
- 2) wybór kandydatów na stanowiska Prezesa i Wiceprezesa Trybunału;
- 3) wyrażanie zgody na pociągnięcie do odpowiedzialności karnej oraz pozbawienie wolności sędziego Trybunału;
- 4) stwierdzanie wygaśnięcia mandatu sędziego Trybunału;
- 5) stwierdzanie utraty statusu sędziego Trybunału w stanie spoczynku;

- 6) uchwalanie regulaminu Trybunału;
- 7) uchwalanie statutu Biura Trybunału;
- 8) uchwalanie projektu dochodów i wydatków Trybunału;
- 9) wykonywanie innych czynności, przewidzianych dla Zgromadzenia Ogólnego w ustawie i regulaminie Trybunału.

Art. 9

1. Zgromadzenie Ogólne obraduje na posiedzeniach.
2. Posiedzenie Zgromadzenia Ogólnego zwołuje Prezes Trybunału, który ustala porządek posiedzenia i przewodniczy obradom.
3. O terminie i porządku posiedzenia Zgromadzenia Ogólnego Prezes Trybunału zawiadamia sędziów Trybunału najpóźniej 7 dni przed dniem posiedzenia.
4. W szczególnie uzasadnionych przypadkach Prezes Trybunału może odstąpić od dochowania terminu, o którym mowa w ust. 3.

Art. 10

1. Zgromadzenie Ogólne podejmuje uchwały bezwzględną większością głosów, w obecności co najmniej 2/3 ogólnej liczby sędziów Trybunału.
2. Podjęcie uchwały przez Zgromadzenie Ogólne wymaga obecności Prezesa lub Wiceprezesa Trybunału, z zastrzeżeniem art. 13 ust. 3.
3. Głosowanie jest jawne, o ile żaden z sędziów Trybunału nie zażąda wyłączenia jawności. Głosowanie z wyłączeniem jawności przeprowadza się w sprawach, o których mowa w art. 8 pkt 2–5.

Art. 11

1. Prezes Trybunału corocznie zwołuje publiczne posiedzenie Zgromadzenia Ogólnego, podczas którego są omawiane istotne problemy wynikające z działalności i orzecznictwa Trybunału, przedstawione w informacji, o której mowa w art. 6 ust. 1.
2. Prezes Trybunału zawiadamia o zwołaniu publicznego posiedzenia Zgromadzenia Ogólnego i zaprasza do udziału w nim w szczególności: Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej, Marszałka Sejmu, Marszałka Senatu, przedstawicieli organów władzy publicznej, o których mowa w art. 6 ust. 3, a także przewodniczących właściwych komisji sejmowych i senackich.

Art. 12

1. Prezesa Trybunału powołuje Prezydent Rzeczypospolitej Polskiej spośród dwóch kandydatów przedstawionych przez Zgromadzenie Ogólne.
2. Kadencja Prezesa Trybunału trwa sześć lat, nie dłużej jednak niż do zakończenia kadencji sędziego wybranego na stanowisko Prezesa Trybunału albo wygaśnięcia mandatu tego sędziego przed upływem kadencji w przypadkach określonych w art. 36 ust. 1. Ponowny wybór na stanowisko Prezesa Trybunału jest niedopuszczalny.
3. Prezes Trybunału może zrezygnować ze stanowiska przed upływem kadencji, informując o tym pisemnie Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej oraz sędziów Trybunału.

4. Zgromadzenie Ogólne przedstawia kandydatów na stanowisko Prezesa Trybunału w drodze uchwały podjętej na zasadach określonych w art. 10 w ostatnim miesiącu kadencji Prezesa Trybunału. W razie rezygnacji ze stanowiska Prezesa Trybunału, usunięcia z tego stanowiska orzeczeniem dyscyplinarnym wydanym w drugiej instancji albo opróżnienia tego stanowiska z innych względów Zgromadzenie Ogólne przedstawia kandydatów w terminie 21 dni.
5. Prawo zgłaszania kandydata na stanowisko Prezesa Trybunału przysługuje grupie co najmniej 3 członków Zgromadzenia Ogólnego. Członek Zgromadzenia Ogólnego może zgłosić tylko jednego kandydata. Członek Zgromadzenia Ogólnego może głosować tylko na jednego kandydata. Za wybranych należy uznać tych dwóch kandydatów, którzy w głosowaniu uzyskali kolejno największą liczbę głosów.
6. Obradom Zgromadzenia Ogólnego, które dotyczą wyboru kandydatów na stanowisko Prezesa Trybunału, przewodniczy najstarszy wiekiem sędzia Trybunału.
7. Uchwałę o wyborze kandydatów na stanowisko Prezesa Trybunału przekazuje się niezwłocznie Prezydentowi Rzeczypospolitej Polskiej.
8. Do Wiceprezesa Trybunału przepisy ust. 1-7 stosuje się odpowiednio.

Art. 13

1. Prezes Trybunału kieruje pracami Trybunału, reprezentuje Trybunał na zewnątrz oraz wykonuje inne czynności określone w ustawie i regulaminie Trybunału.
2. Wiceprezes Trybunału zastępuje Prezesa Trybunału w czasie jego nieobecności oraz wykonuje inne czynności wynikające z podziału obowiązków, ustalonego przez Prezesa Trybunału.
3. W razie przeszkód w sprawowaniu obowiązków przez Prezesa oraz Wiceprezesa Trybunału, Prezesa Trybunału zastępuje sędzia Trybunału wyznaczony przez Prezesa Trybunału, a jeżeli żaden sędzia Trybunału nie został wyznaczony – najstarszy wiekiem sędzia Trybunału.

Art. 14

1. Projekt dochodów i wydatków Trybunału, o którym mowa w art. 8 pkt 8, minister właściwy do spraw finansów publicznych włącza do projektu budżetu państwa.
2. W zakresie wykonywania budżetu Trybunału Prezesowi Trybunału przysługują uprawnienia ministra właściwego do spraw finansów publicznych.

Art. 15

1. Wewnętrzną organizację pracy Trybunału i jego organów, w tym wynikające z niej powinności sędziów Trybunału, oraz inne sprawy wskazane w ustawie określa regulamin Trybunału.
2. Regulamin Trybunału podlega ogłoszeniu w Dzienniku Urzędowym Rzeczypospolitej Polskiej „Monitor Polski”.

Rozdział 3 **Sędziowie Trybunału**

Art. 16

Sędzia Trybunału w sprawowaniu swojego urzędu jest niezawisły i podlega tylko Konstytucji.

Art. 17

1. W skład Trybunału wchodzi piętnastu sędziów.
2. Sędziów Trybunału wybiera indywidualnie, na dziewięcioletnie kadencje, Sejm większością 2/3 głosów, w obecności co najmniej połowy ustawowej liczby posłów.
3. Sędzia Trybunału pełni swoje obowiązki do czasu przystąpienia do obowiązków przez swojego następcę.
4. Wyboru sędziego Trybunału dokonuje Sejm kadencji, w okresie której dochodzi do upływu okresu kadencji poprzednika tego sędziego Trybunału.
5. Jeżeli na stanowisko sędziego Trybunału zgłoszono tylko jednego kandydata, a w pierwszym głosowaniu nie uzyskał on wymaganej większości głosów, przeprowadza się ponowne głosowanie.
6. Jeżeli na stanowisko sędziego Trybunału zgłoszono więcej niż jednego kandydata, a w pierwszym głosowaniu żaden z kandydatów nie uzyskał wymaganej większości głosów, przeprowadza się ponowne głosowanie, w którym Sejm dokonuje wyboru sędziego Trybunału spośród dwóch kandydatów, którzy w pierwszym głosowaniu uzyskali największą liczbę głosów.
7. Ponowny wybór tej samej osoby na sędziego Trybunału jest niedopuszczalny.

Art. 18

Sędzią Trybunału może być wybrana osoba, która wyróżnia się wiedzą prawniczą oraz:

- 1) posiada kwalifikacje wymagane do zajmowania stanowiska sędziego Sądu Najwyższego;
- 2) w dniu wyboru ma ukończone 40 lat i nie ukończyła 67 lat.

Art. 19

1. Prawo zgłaszania kandydata na sędziego Trybunału przysługuje Prezydium Sejmu, grupie co najmniej 50 posłów, Prezydentowi Rzeczypospolitej, Krajowej Radzie Sądownictwa, Zgromadzeniu Ogólnemu sędziów Sądu Najwyższego i Zgromadzeniu Ogólnemu sędziów Naczelnego Sądu Administracyjnego.
2. Wniosek w sprawie zgłoszenia kandydata na sędziego Trybunału składa się do Marszałka Sejmu najpóźniej na 30 dni przed dniem upływu kadencji sędziego Trybunału.
3. Organ właściwy na podstawie regulaminu Sejmu wyraża, nie wcześniej niż po upływie 7 dni, opinię w sprawie wniosku, o którym mowa w ust. 2. Rozpatrzenie przed Sejm wniosku, o którym mowa w ust. 2, może się odbyć nie wcześniej niż po upływie 7 dni od dnia doręczenia posłom druku zawierającego opinię organu właściwego na podstawie regulaminu Sejmu.
4. W przypadku wygaśnięcia mandatu sędziego Trybunału przed upływem kadencji, termin na złożenie wniosku, o którym mowa w ust. 2, wynosi 21 dni.

5. Szczegółowe wymogi dotyczące wniosku oraz tryb postępowania z wnioskiem określa regulamin Sejmu.

Art. 20

Jeżeli głosowanie nie zostało zakończone wyborem sędziego Trybunału, termin na złożenie nowego wniosku w sprawie zgłoszenia kandydata na sędziego Trybunału wynosi 14 dni od dnia głosowania.

Art. 21

1. Sędzia Trybunału składa wobec Marszałka Sejmu na posiedzeniu Sejmu, na którym został wybrany, ślubowanie następującej treści:

"Uroczyście ślubuję, że pełniąc powierzone mi obowiązki sędziego Trybunału Konstytucyjnego, będę wiernie służyć Narodowi i stać na straży Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej, czyniąc to bezstronnie, według mego sumienia i z najwyższą starannością oraz strzegąc godności sprawowanego urzędu."

Ślubowanie może być złożone z dodaniem zdania „Tak mi dopomóż Bóg.”.

2. Odmowa złożenia ślubowania jest równoznaczna ze zrzeczeniem się stanowiska sędziego Trybunału.

Art. 22

Sędzia Trybunału jest upoważniony do dostępu do informacji niejawnych związanych z rozpoznawaną przez Trybunał sprawą.

Art. 23

1. Sędzia Trybunału nie może należeć do partii politycznej, związku zawodowego ani prowadzić działalności publicznej niedającej się pogodzić z zasadami niezależności sądów i niezawisłości sędziów.

2. Sędzia Trybunału nie może podejmować dodatkowego zatrudnienia, z wyjątkiem zatrudnienia w charakterze pracownika naukowo-dydaktycznego, dydaktycznego lub naukowego u jednego pracodawcy, w łącznym wymiarze nieprzekraczającym pełnego wymiaru czasu pracy pracowników zatrudnionych w takim charakterze, o ile nie utrudnia to pełnienia obowiązków sędziego Trybunału.

3. Sędzia Trybunału nie może podejmować innego zajęcia, o charakterze zarobkowym lub niezarobkowym, które utrudniałoby pełnienie przez niego obowiązków, uchybiałoby godności urzędu sędziego Trybunału lub mogłoby podważyć zaufanie do jego bezstronności lub niezawisłości.

4. O zamiarze podjęcia zatrudnienia lub innego zajęcia, o których mowa w ust. 2 i 3, a także o zamiarze ich kontynuowania przez sędziego obejmującego stanowisko w Trybunale, sędzia Trybunału zawiadamia Prezesa Trybunału. Prezes Trybunału pisemnie informuje o sprzeciwie, jeżeli uzna, że podjęcie albo kontynuowanie zatrudnienia lub innego zajęcia będzie utrudniało pełnienie obowiązków, uchybiało godności urzędu sędziego Trybunału lub podważało zaufanie do jego bezstronności lub niezawisłości.

Art. 24

1. Sędzia Trybunału nie może być pociągnięty do odpowiedzialności karnej ani pozbawiony wolności bez zgody Zgromadzenia Ogólnego.
2. Do czasu wyrażenia zgody na pociągnięcie sędziego Trybunału do odpowiedzialności karnej lub zgody na pozbawienie wolności sędziego Trybunału, w stosunku do tego sędziego mogą być podejmowane tylko czynności niecierpiące zwłoki.
3. Sędzia Trybunału nie może być zatrzymany lub aresztowany, z wyjątkiem ujęcia go na gorącym uczynku przestępstwa, jeżeli jego zatrzymanie jest konieczne dla zapewnienia prawidłowego toku postępowania.
4. O zatrzymaniu niezwłocznie powiadamia się Prezesa Trybunału, który może nakazać natychmiastowe zwolnienie zatrzymanego.

Art. 25

1. Wniosek w sprawie wyrażenia zgody na pociągnięcie sędziego Trybunału do odpowiedzialności karnej oraz wniosek o wyrażenie zgody na pozbawienie wolności sędziego Trybunału, jeżeli czyn jest ścigany z oskarżenia publicznego, składa Prokurator Generalny.
2. Wniosek w sprawie wyrażenia zgody na pociągnięcie sędziego Trybunału do odpowiedzialności karnej, jeżeli czyn jest ścigany z oskarżenia prywatnego, jest sporządzany przez adwokata lub radcę prawnego. Wymóg ten nie dotyczy wniosków sporządzonych we własnym imieniu przez sędziów, prokuratorów, adwokatów, radców prawnych, radców Prokuratorii Generalnej Skarbu Państwa, notariuszy oraz profesorów lub doktorów habilitowanych nauk prawnych.

Art. 26

1. Wniosek w sprawie wyrażenia zgody na pociągnięcie do odpowiedzialności karnej oraz wniosek o wyrażenie zgody na pozbawienie wolności sędziego Trybunału składa się Prezesowi Trybunału.
2. Wniosek określa: imię i nazwisko sędziego Trybunału, czyn, za który sędzia Trybunału ma być pociągnięty do odpowiedzialności karnej lub pozbawiony wolności, oraz okoliczności jego popełnienia.

Art. 27

1. Wyrażenie zgody na pociągnięcie do odpowiedzialności karnej oraz na pozbawienie wolności sędziego Trybunału następuje w drodze uchwały Zgromadzenia Ogólnego, podjętej bezwzględną większością głosów, nie później niż w terminie miesiąca od dnia złożenia wniosku.
2. Przed podjęciem uchwały sędzia Trybunału, którego wniosek dotyczy, może złożyć wyjaśnienia Zgromadzeniu Ogólnemu.
3. W naradzie oraz głosowaniu nie bierze udziału sędzia Trybunału, którego wniosek dotyczy.

Art. 28

1. Sędzia Trybunału odpowiada dyscyplinarnie przed Trybunałem za naruszenie przepisów prawa, uchybienie godności urzędu sędziego Trybunału lub inne nieetyczne zachowanie mogące podważać zaufanie do jego bezstronności lub niezawisłości.

2. Sędzia Trybunału odpowiada dyscyplinarnie także za swoje postępowanie przed objęciem stanowiska, jeżeli uchybił obowiązkowi piastowanego urzędu państwowego lub okazał się niegodny urzędu sędziego Trybunału.

3. Za wykroczenia sędziego Trybunału odpowiada tylko dyscyplinarnie.

Art. 29

1. W postępowaniu dyscyplinarnym orzeka:

1) w pierwszej instancji – trzech sędziów Trybunału;

2) w drugiej instancji – pięciu sędziów Trybunału.

2. Sędziów Trybunału do składów orzekających i rzecznika dyscyplinarnego ustala w drodze losowania Prezes Trybunału. W losowaniu składu drugiej instancji nie uczestniczą sędziowie Trybunału, którzy orzekali w sprawie w pierwszej instancji.

Art. 30

Od orzeczenia dyscyplinarnego wydanego w drugiej instancji skarga kasacyjna nie przysługuje.

Art. 31

Karami dyscyplinarnymi są:

1) upomnienie;

2) nagana;

3) usunięcie ze stanowiska Prezesa lub Wiceprezesa Trybunału;

4) złożenie sędziego Trybunału z urzędu.

Art. 32

Czas pracy sędziego Trybunału jest określony wymiarem jego zadań.

Art. 33

1. Wynagrodzenie zasadnicze sędziego Trybunału stanowi wielokrotność podstawy ustalenia tego wynagrodzenia, z zastosowaniem mnożnika 5,0.

2. Podstawę ustalenia wynagrodzenia zasadniczego sędziego Trybunału w danym roku stanowi przeciętne wynagrodzenie w drugim kwartale roku poprzedniego, ogłaszane w Dzienniku Urzędowym Rzeczypospolitej Polskiej „Monitor Polski” przez Prezesa Głównego Urzędu Statystycznego na podstawie art. 20 pkt 2 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (Dz. U. z 2015 r. poz. 748).

3. Jeżeli przeciętne wynagrodzenie, o którym mowa w ust. 2, jest niższe od przeciętnego wynagrodzenia ogłoszonego za drugi kwartał roku poprzedzającego, przyjmuje się podstawę ustalenia wynagrodzenia zasadniczego sędziego Trybunału w dotychczasowej wysokości.

4. Wynagrodzenie Prezesa oraz Wiceprezesa Trybunału odpowiada wynagrodzeniu zasadniczemu sędziego Trybunału powiększonemu o dodatek funkcyjny ustalany według podstawy, o której mowa w ust. 2, z zastosowaniem mnożnika, odpowiednio: 1,2 oraz 0,8.

Art. 34

Sędziemu Trybunału stale zamieszkałemu poza m.st. Warszawą przysługuje bezpłatne zakwaterowanie w m.st. Warszawie oraz zwrot kosztów przejazdu i dodatek z tytułu rozłąki z rodziną na zasadach określonych w przepisach wydanych na podstawie art. 26 ust. 2a ustawy z dnia 16 września 1982 r. o pracownikach urzędów państwowych (Dz. U. z 2013 r. poz. 269 oraz z 2014 r. poz. 1199).

Art. 35

1. Sędziowie Trybunału są obowiązani do złożenia oświadczenia o swoim stanie majątkowym na zasadach określonych w ustawie z dnia 21 sierpnia 1997 r. o ograniczeniu prowadzenia działalności gospodarczej przez osoby pełniące funkcje publiczne (Dz. U. z 2006 r. Nr 216, poz. 1584, z późn. zm.2).

2. Prezes Trybunału dokonuje analizy danych zawartych w oświadczeniu o stanie majątkowym i przekazuje jeden egzemplarz naczelnikowi urzędu skarbowego właściwego ze względu na miejsce zamieszkania sędziego Trybunału.

Art. 36

1. Wygaśnięcie mandatu sędziego Trybunału przed upływem kadencji następuje w przypadku:

- 1) śmierci sędziego Trybunału;
- 2) zrzeczenia się przez sędziego Trybunału urzędu;
- 3) skazania sędziego Trybunału prawomocnym wyrokiem sądu za przestępstwo umyślne ścigane z oskarżenia publicznego lub umyślne przestępstwo skarbowe;
- 4) prawomocnego orzeczenia o złożeniu sędziego Trybunału z urzędu.

2. Wygaśnięcie mandatu sędziego Trybunału stwierdza:

- 1) w przypadku, o którym mowa w ust. 1 pkt 1 – Prezes Trybunału w drodze postanowienia;
- 2) w przypadkach, o których mowa w ust. 1 pkt 2-4 – Zgromadzenie Ogólne w drodze uchwały.

3. Prezes Trybunału przekazuje niezwłocznie Marszałkowi Sejmu postanowienie lub uchwałę stwierdzające wygaśnięcie mandatu sędziego Trybunału.

Art. 37

Sędzia Trybunału po zakończeniu kadencji przechodzi w stan spoczynku.

Art. 38

1. Sędzia Trybunału może na swój wniosek zostać przeniesiony w stan spoczynku, jeżeli z powodu choroby, ułomności lub utraty sił został uznany przez lekarza orzecznika Zakładu Ubezpieczeń Społecznych za trwale niezdolnego do pełnienia obowiązków sędziego Trybunału.

2. W szczególnie uzasadnionym przypadku z wnioskiem w sprawie wydania przez lekarza orzecznika Zakładu Ubezpieczeń Społecznych orzeczenia o trwałej niezdolności do pełnienia obowiązków sędziego Trybunału z powodu jego choroby, ułomności lub utraty sił może wystąpić Zgromadzenie Ogólne.

3. Uchwałę o przeniesieniu w stan spoczynku sędziego Trybunału trwale niezdolnego do pełnienia obowiązków sędziego podejmuje Zgromadzenie Ogólne. W uchwale określa się datę przejścia sędziego w stan spoczynku, oznaczającą zarazem zakończenie kadencji sędziego Trybunału.

Art. 39

1. Sędzia Trybunału w stanie spoczynku jest obowiązany dochować godności urzędu sędziego Trybunału.
2. Za naruszenie przepisów prawa oraz uchybienie godności urzędu sędziego Trybunału sędzia Trybunału w stanie spoczynku odpowiada dyscyplinarnie.
3. Do odpowiedzialności dyscyplinarnej sędziego Trybunału w stanie spoczynku art. 29 i art. 30 stosuje się odpowiednio, a karami dyscyplinarnymi są:
 - 1) upomnienie;
 - 2) nagana;
 - 3) pozbawienie statusu sędziego w stanie spoczynku.

Art. 40

1. W przypadku przejścia w stan spoczynku albo przeniesienia w stan spoczynku sędziemu Trybunału przysługuje jednorazowa odprawa w wysokości sześciomiesięcznego wynagrodzenia, które ostatnio pobierał.
2. Sędziemu Trybunału w stanie spoczynku przysługuje uposażenie w wysokości 75% ostatnio pobieranego wynagrodzenia miesięcznego z wyłączeniem dodatku funkcyjnego. Uposażenie to jest waloryzowane stosownie do zmian wynagrodzenia zasadniczego sędziów Trybunału.

Art. 41

1. Utrata statusu sędziego Trybunału w stanie spoczynku następuje w przypadku:
 - 1) zrzeczenia się przez sędziego Trybunału w stanie spoczynku tego statusu;
 - 2) skazania sędziego Trybunału w stanie spoczynku prawomocnym wyrokiem sądu za przestępstwo umyślne ścigane z oskarżenia publicznego lub umyślne przestępstwo skarbowe;
 - 3) prawomocnego orzeczenia o pozbawieniu sędziego Trybunału w stanie spoczynku tego statusu.
2. Utratę statusu sędziego w stanie spoczynku stwierdza Zgromadzenie Ogólne w drodze uchwały.

Art. 42

1. Do sędziego Trybunału w stanie spoczynku przepisy art. 23-27 stosuje się odpowiednio.
2. Zakaz dodatkowego zatrudnienia, o którym mowa w art. 23 ust. 2, nie dotyczy mianowania, powołania lub wyboru sędziego Trybunału w stanie spoczynku na stanowisko w organach państwowych, w stosunku do którego przepisy ustanawiają zakaz przynależności do partii politycznej, lub w międzynarodowych organach sądowych, w szczególności w Trybunale Sprawiedliwości Unii Europejskiej lub Europejskim Trybunale Praw Człowieka.
3. Wypłata uposażenia, o którym mowa w art. 40 ust. 2, ulega zawieszeniu na czas pełnienia stanowiska, o którym mowa w ust. 2, chyba że sędzia Trybunału w stanie spoczynku złoży

niezwłocznie Prezesowi Trybunału oświadczenie o rezygnacji z należnego mu na tym stanowisku wynagrodzenia. W przypadku niezłożenia oświadczenia o rezygnacji z należnego wynagrodzenia, w czasie pełnienia stanowiska przez sędziego Trybunału w stanie spoczynku, mogą być opłacane na rzecz tego sędziego, ze środków budżetowych Trybunału, należne składki z tytułu powszechnego ubezpieczenia zdrowotnego.

4. Sędziemu Trybunału w stanie spoczynku wypłaca się uposażenie określone w art. 40 ust. 2 od dnia następującego po dniu, w którym przestał pełnić stanowisko, o którym mowa w ust. 2, o ile nie nabył z tego tytułu prawa do innego świadczenia, w wysokości wyższej niż uposażenie sędziego Trybunału w stanie spoczynku.

Art. 43

W zakresie nieuregulowanym w ustawie do obowiązków i praw, w tym w zakresie stosunku służbowego, oraz odpowiedzialności dyscyplinarnej sędziów Trybunału stosuje się odpowiednio przepisy ustawy z dnia 23 listopada 2002 r. o Sądzie Najwyższym (Dz. U. z 2013 r. poz. 499, z późn. zm.3), przy czym kompetencje Pierwszego Prezesa Sądu Najwyższego wykonuje Prezes Trybunału, a Kolegium Sądu Najwyższego – Zgromadzenie Ogólne.

Rozdział 4

Postępowanie przed Trybunałem – zasady ogólne

Art. 44

1. Trybunał orzeka:

1) w pełnym składzie w sprawach:

a) zgodności ustaw przed ich podpisaniem i umów międzynarodowych przed ich ratyfikacją z Konstytucją,

b) zgodności ustaw budżetowych, ustaw podatkowych, ustaw dotyczących wyboru Prezydenta, Sejmu i Senatu oraz organów samorządu terytorialnego, ustaw regulujących ustroj i właściwość władz publicznych, a także kodeksów – z Konstytucją oraz umowami międzynarodowymi, których ratyfikacja wymagała uprzedniej zgody wyrażonej w ustawie;

c) stwierdzenia przeszkody w sprawowaniu urzędu przez Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej oraz powierzenia Marszałkowi Sejmu tymczasowego wykonywania obowiązków Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej,

d) zgodności z Konstytucją celów lub działalności partii politycznych,

e) sporów kompetencyjnych między centralnymi konstytucyjnymi organami państwa,

f) w których skład orzekający Trybunału zamierza odstąpić od poglądu prawnego wyrażonego w orzeczeniu wydanym w pełnym składzie,

g) o szczególnej zawilości lub doniosłości;

2) w składzie pięciu sędziów Trybunału w sprawach zgodności:

a) ustaw innych niż wskazane w ust. 1 pkt 1 lit. b – z Konstytucją oraz umowami międzynarodowymi, których ratyfikacja wymagała uprzedniej zgody wyrażonej w ustawie,

b) umów międzynarodowych z Konstytucją;

3) w składzie trzech sędziów Trybunału w sprawach:

- a) zgodności przepisów prawa wydawanych przez centralne organy państwowe z Konstytucją, ratyfikowanymi umowami międzynarodowymi i ustawami,
 - b) zgodności innych aktów normatywnych z Konstytucją, ratyfikowanymi umowami międzynarodowymi lub ustawami,
 - c) nadania dalszego biegu lub odmowy nadania dalszego biegu skardze konstytucyjnej oraz wniosкови podmiotu, o którym mowa w art. 191 ust. 1 pkt 3-5 Konstytucji,
 - d) wyłączenia sędziego.
2. O uznaniu sprawy za szczególnie zawiłą albo o szczególnej doniosłości rozstrzyga Prezes Trybunału z własnej inicjatywy lub na wniosek składu orzekającego, przy czym do spraw o szczególnej doniosłości należą zwłaszcza takie, w których rozstrzygnięcie może wiązać się z nakładami finansowymi nieprzewidzianymi w ustawie budżetowej.
3. Orzekanie w pełnym składzie wymaga udziału co najmniej 9 sędziów Trybunału.
4. Jeżeli orzekanie w pełnym składzie jest niemożliwe, a niezwłoczne wydanie orzeczenia jest konieczne ze względu na szczególne okoliczności, Prezes Trybunału może podjąć decyzję o skierowaniu sprawy do rozpatrzenia w składzie pięciu sędziów Trybunału.
5. Rozprawie i posiedzeniu w pełnym składzie przewodniczy Prezes lub Wiceprezes Trybunału, a jeżeli istnieją przesłanki wyłączenia ich z udziału w orzekaniu lub inne ważne przyczyny – najstarszy wiekiem sędzia Trybunału.

Art. 45

1. Sędziów do składu orzekającego Trybunału, w tym przewodniczącego składu i sędziego sprawozdawcę, wyznacza Prezes Trybunału zgodnie z alfabetyczną listą sędziów, uwzględniając przy tym rodzaje, liczbę oraz kolejność wpływu spraw do Trybunału.
2. Prezes Trybunału w szczególnie uzasadnionych przypadkach, zwłaszcza ze względu na przedmiot rozpoznawanej sprawy lub możliwość dochowania terminu przeprowadzenia pierwszej narady, określanego w myśl ust. 3 albo art. 86 pkt 1, może wyznaczyć sędziego sprawozdawcę, odstępując od kryteriów wymienionych w ust. 1.
3. Prezes Trybunału może wyznaczyć termin pierwszej narady składu orzekającego.

Art. 46

1. Sędzia Trybunału jest wyłączony z udziału w rozpoznawaniu sprawy, jeżeli:
 - 1) wydał akt normatywny będący przedmiotem wniosku, pytania prawnego lub skargi konstytucyjnej;
 - 2) wydał orzeczenie, decyzję administracyjną lub inne rozstrzygnięcie, w sprawie pytania prawnego lub skargi konstytucyjnej;
 - 3) jest uczestnikiem postępowania lub pozostaje z uczestnikiem postępowania w takim stosunku prawnym, że wynik sprawy może oddziaływać na jego prawa i obowiązki;
 - 4) był przedstawicielem, pełnomocnikiem lub doradcą uczestnika postępowania;
 - 5) jest stroną w postępowaniu w sprawie, w której zostało przedstawione pytanie prawne lub stroną w tym postępowaniu jest jego małżonek, krewny lub powinowaty w linii prostej, krewny boczny do czwartego stopnia lub powinowaty boczny do drugiego stopnia.
2. Sędzia Trybunału podlega również wyłączeniu z udziału w rozpoznawaniu sprawy, jeżeli:

- 1) uczestniczył w wydaniu aktu normatywnego, orzeczenia, decyzji administracyjnej lub innego rozstrzygnięcia, o których mowa w ust. 1 pkt 1 i 2, i może wywołać to wątpliwości co do jego bezstronności;
- 2) istnieją inne, niewymienione w pkt 1 lub ust. 1, okoliczności mogące wywołać wątpliwości co do jego bezstronności.
3. W przypadku, o którym mowa w ust. 2, sędziego Trybunału wyłącza się z udziału w rozpoznawaniu sprawy, jeżeli zostanie uprawdopodobnione istnienie okoliczności mogących wywołać wątpliwości co do jego bezstronności.

Art. 47

1. Sędzia Trybunału niezwłocznie informuje Prezesa Trybunału o okolicznościach mogących powodować wyłączenie go z udziału w rozpoznawaniu sprawy.
2. Do czasu rozstrzygnięcia w sprawie wyłączenia z udziału w rozpoznawaniu sprawy sędzia Trybunału może wykonywać tylko czynności niecierpiące zwłoki.

Art. 48

1. Wyłączenie sędziego Trybunału z udziału w rozpoznawaniu sprawy następuje na żądanie sędziego, z urzędu albo na wniosek uczestnika postępowania.
2. Wyłączenie sędziego Trybunału z przyczyn, o których mowa w art. 46 ust. 1, stwierdza Prezes Trybunału w drodze postanowienia.
3. W sprawie wyłączenia sędziego Trybunału z przyczyn, o których mowa w art. 46 ust. 2, rozstrzyga Trybunał.

Art. 49

1. Wszczęcie postępowania przed Trybunałem następuje na podstawie wniosku, pytania prawnego lub skargi konstytucyjnej uprawnionego podmiotu.
2. Cofnięcie wniosku, pytania prawnego lub skargi konstytucyjnej może nastąpić najpóźniej w terminie 7 dni od dnia doręczenia zawiadomienia o terminie rozprawy.
3. W przypadku rozpoznawania sprawy na posiedzeniu niejawnym, cofnięcie wniosku, pytania prawnego lub skargi konstytucyjnej może nastąpić najpóźniej w terminie 7 dni od dnia doręczenia zawiadomienia, o którym mowa w art. 93 ust. 3.

Art. 50

1. Trybunał, orzekając, jest związany zakresem zaskarżenia wskazanym we wniosku, pytaniu prawnym lub skardze konstytucyjnej.
2. Zakres zaskarżenia obejmuje wskazanie kwestionowanego aktu normatywnego lub jego części (określenie przedmiotu kontroli) oraz sformułowanie zarzutu niezgodności z Konstytucją, ratyfikowaną umową międzynarodową lub ustawą (wskazanie wzorca kontroli).
3. Przedmiotem zarzutu może być:
 - 1) kompetencja do wydania aktu normatywnego lub tryb jego wydania (czynność prawodawcza);
 - 2) treść aktu normatywnego lub jego części.

Art. 51

Trybunał w toku postępowania bada wszystkie istotne okoliczności służące wszechstronnemu wyjaśnieniu sprawy.

Art. 52

1. Trybunał może zwracać się do Sądu Najwyższego, Naczelnego Sądu Administracyjnego oraz sądów powszechnych, administracyjnych i wojskowych o przekazanie informacji w sprawie wykładni określonego przepisu prawa w orzecznictwie sądowym lub jego stosowania.
2. Przewodniczący składu orzekającego przekazuje informację, o której mowa w ust. 1, uczestnikom postępowania.

Art. 53

1. Sądy i inne organy władzy publicznej są obowiązane udzielić Trybunałowi pomocy i na jego żądanie przedstawić akta postępowania wiążące się z postępowaniem przed Trybunałem, a także udzielić informacji niezbędnych do wszechstronnego wyjaśnienia sprawy.
2. Trybunał, po wykorzystaniu akt postępowania, zwraca je niezwłocznie właściwemu organowi.

Art. 54

1. Postępowanie przed Trybunałem prowadzi się w formie pisemnej, jeżeli ustawa nie stanowi inaczej.
2. Wniosek, pytanie prawne i skarga konstytucyjna oraz inne pisma uczestników postępowania są składane w takiej liczbie egzemplarzy, która umożliwi ich doręczenie pozostałym uczestnikom oraz pozostawienie dwóch egzemplarzy w aktach sprawy.

Art. 55

1. Rozprawy przed Trybunałem są jawne, jeżeli ustawa nie stanowi inaczej. Przewodniczący składu orzekającego może wyłączyć jawność rozprawy ze względu na bezpieczeństwo państwa lub ochronę informacji niejawnych o klauzuli tajności „tajne” lub „ściśle tajne”.
2. Świadek lub biegły może być przesłuchany co do okoliczności stanowiących informację niejawną o klauzuli tajności „tajne” lub „ściśle tajne” po zwolnieniu przez uprawniony organ od obowiązku zachowania tajemnicy. Odmowa zgody może być uzasadniona jedynie ważnym interesem państwa.
3. Świadek lub biegły nie korzysta z prawa odmowy złożenia zeznań, jeżeli Trybunał uzna odmowę zgody organu, o której mowa w ust. 2, za nieuzasadnioną.

Art. 56

Uczestnikami postępowania przed Trybunałem są:

- 1) podmiot, który złożył wniosek, zwany dalej „wnioskodawcą”;
- 2) sąd, który przedstawił Trybunałowi pytanie prawne, zwany dalej „sądem pytającym”;
- 3) podmiot, który złożył skargę konstytucyjną, zwany dalej „skarżącym”;

- 4) organ, który wydał akt normatywny będący przedmiotem wniosku, pytania prawnego lub skargi konstytucyjnej;
- 5) Prokurator Generalny;
- 6) Rada Ministrów, z wyjątkiem spraw, o których mowa w art. 3 ust. 4 i 5;
- 7) Sejm, Prezydent Rzeczypospolitej Polskiej i minister właściwy do spraw zagranicznych w sprawach zgodności z Konstytucją umów międzynarodowych ratyfikowanych w trybie art. 89 ust. 1 Konstytucji;
- 8) Sejm, Senat, Prezydent Rzeczypospolitej Polskiej i minister właściwy do spraw zagranicznych w sprawach zgodności z Konstytucją umów międzynarodowych ratyfikowanych w trybie art. 90 ust. 2 i 3 Konstytucji;
- 9) Prezydent Rzeczypospolitej Polskiej i minister właściwy do spraw zagranicznych w sprawach zgodności z Konstytucją innych ratyfikowanych umów międzynarodowych;
- 10) Rzecznik Praw Obywatelskich, jeżeli zgłosił udział w postępowaniu;
- 11) Rzecznik Praw Dziecka, jeżeli zgłosił udział w postępowaniu wszczętym na wniosek Rzecznika Praw Obywatelskich lub w postępowaniu w sprawie skargi konstytucyjnej, dotyczących praw dziecka;
- 12) centralny konstytucyjny organ państwa pozostający w sporze w postępowaniu w sprawie rozstrzygnięcia sporu kompetencyjnego;
- 13) organ statutowy partii politycznej w postępowaniu w sprawie zgodności z Konstytucją celów lub działalności partii politycznych;
- 14) podmioty, o których mowa w art. 117 ust. 3, w postępowaniu w sprawie stwierdzenia przeszkody w sprawowaniu urzędu przez Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej.

Art. 57

1. Uczestnik postępowania działa przed Trybunałem osobiście lub przez umocowanego przedstawiciela lub pełnomocnika.
2. Przedstawicielem sądu pytającego może być tylko sędzia składu orzekającego w sprawie, w której zostało przedstawione pytanie prawne.
3. W sprawach, w których Trybunał orzeka w pełnym składzie, uczestniczy osobiście Prokurator Generalny lub jeden z zastępców Prokuratora Generalnego, a w sprawach, w których Trybunał orzeka w innych składach, przedstawicielem Prokuratora Generalnego może być prokurator Prokuratury Generalnej.
4. Przedstawicielem Sejmu, Marszałka Sejmu i grupy posłów mogą być tylko posłowie. Grupa posłów oraz Marszałek Sejmu, w przypadku gdy jest wnioskodawcą, oprócz przedstawicieli mogą ustanowić nie więcej niż 2 pełnomocników niebędących posłami.
5. Przedstawicielem Senatu, Marszałka Senatu i grupy senatorów mogą być tylko senatorowie. Grupa senatorów oraz Marszałek Senatu, w przypadku gdy jest wnioskodawcą, oprócz przedstawicieli mogą ustanowić nie więcej niż 2 pełnomocników niebędących senatorami.
6. Przedstawicielom podmiotów, o których mowa w ust. 4 i 5, może towarzyszyć w czasie rozprawy nie więcej niż dwóch pracowników odpowiednio Kancelarii Sejmu i Kancelarii Senatu.

Art. 58

1. Uczestnicy postępowania są obowiązani do składania Trybunałowi wszelkich wyjaśnień i informacji dotyczących sprawy oraz wniosków dowodowych, potrzebnych do jej rozstrzygnięcia.
2. Trybunał nie jest związany wnioskami dowodowymi uczestników postępowania i może z urzędu dopuścić dowody, które uzna za celowe dla rozstrzygnięcia sprawy.

Art. 59

Akta sprawy toczącej się przed Trybunałem są jawne. Przeglądanie akt sprawy oraz sporządzanie i otrzymywanie odpisów, kopii lub wyciągów z tych akt w zakresie obejmującym dane osobowe jest dopuszczalne po dokonaniu anonimizacji tych danych.

Art. 60

Wniosek, pytanie prawne i skarga konstytucyjna powinny spełniać wymagania przewidziane dla pisma procesowego.

Art. 61

1. Wniosek złożony przez podmioty, o których mowa w art. 191 ust. 1 pkt 1-5 Konstytucji, zawiera:
 - 1) określenie przedmiotu kontroli;
 - 2) wskazanie wzorca kontroli;
 - 3) uzasadnienie zarzutu niezgodności przedmiotu kontroli ze wskazanym wzorcem kontroli, z powołaniem argumentów lub dowodów na jego poparcie.
2. Do wniosku składanego przez grupę posłów lub senatorów dołącza się listę posłów lub senatorów popierających wniosek wraz z ich podpisami.

Art. 62

1. We wniosku złożonym przez podmiot, o którym mowa w art. 191 ust. 1 pkt 3-5 Konstytucji, należy także:
 - 1) uzasadnić, powołując przepis prawa lub statutu, że kwestionowana ustawa lub inny akt normatywny dotyczy spraw objętych zakresem działania wnioskodawcy;
 - 2) w przypadku podmiotu, o którym mowa w art. 191 ust. 1 pkt 4 Konstytucji, powołać przepis prawa lub postanowienie statutu wskazujące, że wnioskodawca jest ogólnokrajowym organem lub ogólnokrajową władzą.
2. Do wniosku dołącza się:
 - 1) uchwałę lub inne rozstrzygnięcie podmiotu, o którym mowa w art. 191 ust. 1 pkt 3-5 Konstytucji, stanowiące podstawę wystąpienia z wnioskiem i określające przedmiot oraz wzorzec kontroli;
 - 2) protokół z posiedzenia organu lub władzy podmiotu, o którym mowa w art. 191 ust. 1 pkt 4 Konstytucji, pozwalający stwierdzić, że uchwała, o której mowa w pkt 1, została podjęta zgodnie z przepisami prawa lub postanowieniami statutu;
 - 3) w przypadku podmiotu, o którym mowa w art. 191 ust. 1 pkt 4 Konstytucji – aktualny odpis z Krajowego Rejestru Sądowego.

Art. 63

1. Pytanie prawne ma formę postanowienia.
2. Pytanie prawne zawiera:
 - 1) określenie przedmiotu kontroli;
 - 2) wskazanie wzorca kontroli;
 - 3) uzasadnienie zarzutu niezgodności przedmiotu kontroli ze wskazanym wzorcem kontroli, z powołaniem argumentów lub dowodów na jego poparcie;
 - 4) oznaczenie sprawy, w związku z którą pytanie prawne zostało przedstawione;
 - 5) wyjaśnienie, w jakim zakresie odpowiedź na pytanie prawne może mieć wpływ na rozstrzygnięcie sprawy, w związku z którą zostało przedstawione.
3. Do pytania prawnego dołącza się akta sprawy, w związku z którą zostało przedstawione.

Art. 64

Skargę konstytucyjną, zwaną dalej „skargą”, wnosi się po wyczerpaniu przez skarżącego drogi prawnej, w terminie 3 miesięcy od doręczenia skarżącemu prawomocnego wyroku, ostatecznej decyzji lub innego ostatecznego rozstrzygnięcia.

Art. 65

1. W skardze należy:
 - 1) określić przedmiot kontroli – przepis ustawy lub innego aktu normatywnego, na podstawie którego sąd lub organ administracji publicznej orzekł ostatecznie o wolnościach lub prawach albo obowiązkach skarżącego określonych w Konstytucji i w stosunku do którego skarżący domaga się stwierdzenia niezgodności z Konstytucją;
 - 2) wskazać, która konstytucyjna wolność lub które prawo skarżącego, i w jaki sposób – zdaniem skarżącego – zostały naruszone;
 - 3) uzasadnić zarzut niezgodności przedmiotu kontroli ze wskazaną konstytucyjną wolnością lub prawem, z powołaniem argumentów lub dowodów na jego poparcie;
 - 4) przedstawić stan faktyczny oraz:
 - a) udokumentować datę doręczenia wyroku, decyzji lub innego rozstrzygnięcia, o których mowa w art. 64,
 - b) poinformować, czy od wyroku, decyzji lub innego rozstrzygnięcia, o których mowa w art. 64, został wniesiony nadzwyczajny środek zaskarżenia.
2. Do skargi dołącza się:
 - 1) wyrok, decyzję lub inne rozstrzygnięcie wydane na podstawie przepisu, o którym mowa w ust. 1 pkt 1;
 - 2) wyroki, decyzje lub inne rozstrzygnięcia potwierdzające wyczerpanie drogi prawnej, o której mowa w art. 64;
 - 3) pełnomocnictwo szczególne.

Art. 66

1. W zakresie sporządzenia i wniesienia skargi oraz reprezentowania skarżącego w postępowaniu przed Trybunałem istnieje obowiązek zastępstwa skarżącego przez adwokata lub radcę prawnego.

2. Przepisu ust. 1 nie stosuje się, jeżeli skarżący jest sędzią, prokuratorem, adwokatem, radcą prawnym lub notariuszem albo profesorem lub doktorem habilitowanym nauk prawnych.

3. W razie niemożności poniesienia kosztów pomocy prawnej skarżący może złożyć do sądu rejonowego swojego miejsca zamieszkania wnioski o ustanowienie dla niego adwokata lub radcy prawnego z urzędu, na podstawie przepisów o postępowaniu cywilnym.

4. Złożenie wniosku, o którym mowa w ust. 3, wstrzymuje bieg terminu do wniesienia skargi. Wznowienie biegu tego terminu następuje pierwszego dnia po dniu:

1) doręczenia adwokatowi lub radcy prawnemu rozstrzygnięcia właściwego organu o wyznaczeniu go pełnomocnikiem skarżącego;

2) uprawomocnienia się postanowienia sądu o oddaleniu wniosku o ustanowienie adwokata lub radcy prawnego;

3) doręczenia skarżącemu postanowienia oddalającego zażalenie na postanowienie o oddaleniu wniosku o ustanowienie adwokata lub radcy prawnego.

Art. 67

Jeżeli skarżący wniósł nadzwyczajny środek zaskarżenia, Trybunał może zawiesić postępowanie do czasu rozpoznania tego środka.

Art. 68

1. Trybunał może wydać postanowienie tymczasowe o zawieszeniu lub wstrzymaniu wykonania orzeczenia w sprawie, której skarga dotyczy, jeżeli wykonanie wyroku, decyzji lub innego rozstrzygnięcia mogłoby spowodować skutki nieodwracalne dla skarżącego albo gdy przemawia za tym ważny interes skarżącego lub ważny interes publiczny.

2. Postanowienie doręcza się niezwłocznie skarżącemu oraz właściwemu organowi.

3. Trybunał uchyla postanowienie tymczasowe, jeżeli ustaną przyczyny jego wydania, jednak nie później niż w dniu wydania ostatecznego orzeczenia w sprawie skarżącego.

4. W przypadku orzeczenia przez Trybunał o niezgodności aktu normatywnego lub jego części postanowienie tymczasowe traci moc po upływie 3 miesięcy od dnia wejścia w życie tego orzeczenia.

Art. 69

W sprawach wszczętych na podstawie wniosku grupy posłów lub senatorów, o którym mowa w art. 191 ust. 1 pkt 1 Konstytucji, zakończenie kadencji Sejmu i Senatu nie wstrzymuje postępowania w Trybunale.

Art. 70

1. Z dniem zakończenia kadencji Sejmu i Senatu postępowanie w Trybunale w sprawach, o których mowa w art. 69, ulega zawieszeniu na 6 miesięcy.

2. Jeżeli przed zakończeniem kadencji Sejmu i Senatu Trybunał zawiadomił wnioskodawców o terminie rozprawy przypadającym po jej zakończeniu lub, że rozpoznanie wniosku nastąpi na posiedzeniu niejawnym, postępowanie w takich sprawach nie ulega zawieszeniu oraz może toczyć się bez udziału wnioskodawcy.

3. Prezes Trybunału, w terminie 30 dni od dnia zakończenia kadencji Sejmu i Senatu, przekazuje odpowiednio Marszałkowi Sejmu i Marszałkowi Senatu informację o sprawach, o

których mowa w art. 69, w odniesieniu do których Trybunał postanowił o zawieszeniu postępowania.

Art. 71

1. Trybunał postanawia o podjęciu zawieszono postępowania, jeżeli w terminie, o którym mowa w art. 70 ust. 1, wniosek grupy posłów lub senatorów uzyska poparcie odpowiednio 50 posłów lub 30 senatorów kolejnej kadencji Sejmu i Senatu. Przepis art. 61 ust. 2 stosuje się odpowiednio.
2. Prezes Trybunału przekazuje niezwłocznie uczestnikom postępowania informację o podjęciu zawieszono postępowania.
3. Po bezskutecznym upływie terminu, o którym mowa w art. 70 ust. 1, Trybunał zawieszono postępowanie umarza.

Art. 72

1. Koszty postępowania przed Trybunałem ponosi Skarb Państwa.
2. W przypadku uwzględnienia skargi, wraz z orzeczeniem o niezgodności ustawy lub innego aktu normatywnego albo ich części, będących przedmiotem skargi, Trybunał, w drodze postanowienia, orzeka na rzecz skarżącego zwrot kosztów postępowania, odpowiednio od Sejmu lub organu, który wydał akt normatywny. W uzasadnionych przypadkach Trybunał może orzec zwrot kosztów postępowania przed Trybunałem również wówczas, gdy nie uwzględnił skargi albo postępowanie w sprawie skargi umorzył lub odmówił nadania skardze dalszego biegu.
3. Do określania kosztów reprezentowania skarżącego przez adwokata lub radcę prawnego stosuje się przepisy w sprawie opłat za czynności adwokatów i radców prawnych oraz ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej z urzędu.
4. W uzasadnionych przypadkach Trybunał może określić inną wysokość kosztów reprezentowania skarżącego przez adwokata lub radcę prawnego, w zależności od charakteru sprawy i wkładu pełnomocnika w przyczynienie się do jej wyjaśnienia i rozstrzygnięcia.

Art. 73

1. Prawo do żądania zwrotu kosztów postępowania wygasa, jeżeli skarżący, najpóźniej przed zamknięciem rozprawy bezpośrednio poprzedzającej wydanie orzeczenia, nie zgłosi wniosku o przyznanie kosztów według norm przepisanych.
2. W przypadku rozpoznawania skargi przez Trybunał na posiedzeniu niejawnym, roszczenie o zwrot kosztów postępowania wygasa, jeżeli skarżący, najpóźniej w terminie 7 dni od dnia doręczenia zawiadomienia o rozpoznaniu sprawy na posiedzeniu niejawnym, nie zgłosi wniosku o przyznanie kosztów według norm przepisanych.

Art. 74

W sprawach nieuregulowanych w ustawie do postępowania przed Trybunałem stosuje się odpowiednio przepisy ustawy z dnia 17 listopada 1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego (Dz. U. 2014 r. poz. 101, z późn. zm.4).

Rozdział 5

Wstępna kontrola wniosków, pytań prawnych i skarg

Art. 75

1. Jeżeli ze względu na treść lub formę pisma wniesionego do Trybunału nie można stwierdzić, że jest ono pismem procesowym, Prezes Trybunału lub upoważniony przez niego pracownik Biura Trybunału zwraca nadawcy pismo albo wzywa do jego uzupełnienia pod rygorem zwrócenia pisma.
2. Pismo poprawione lub uzupełnione w terminie wywołuje skutki od chwili jego wniesienia.

Art. 76

1. Wniosek złożony przez podmiot, o którym mowa w art. 191 ust. 1 pkt 1 i 2 Konstytucji, oraz pytanie prawne Prezes Trybunału kieruje do rozpoznania, jeżeli spełniają wymagania przewidziane w ustawie.
2. Jeżeli wniosek lub pytanie prawne nie spełniają wymagań przewidzianych w ustawie, a usunięcie braków jest możliwe, Prezes Trybunału wydaje zarządzenie, w którym wzywa do ich usunięcia w terminie 7 dni od doręczenia tego zarządzenia.

Art. 77

1. Wniosek złożony przez podmiot, o którym mowa w art. 191 ust. 1 pkt 3-5 Konstytucji, oraz skargę Prezes Trybunału kieruje do wstępnego rozpoznania w celu rozstrzygnięcia, czy spełniają wymagania warunkujące nadanie im dalszego biegu.
2. Jeżeli wniosek lub skarga nie spełniają wymagań przewidzianych w ustawie, a usunięcie braków jest możliwe, przewodniczący składu orzekającego wydaje zarządzenie, w którym wzywa do ich usunięcia w terminie 7 dni od doręczenia tego zarządzenia.
3. Trybunał wydaje postanowienie o odmowie nadania dalszego biegu wnioskowi lub skardze, jeżeli:
 - 1) braki, o których mowa w ust. 2, nie zostały usunięte w terminie;
 - 2) wniosek lub skarga zostały cofnięte;
 - 3) wniosek lub skarga są oczywiście bezzasadne;
 - 4) wydanie orzeczenia jest zbędne lub niedopuszczalne;
 - 5) akt normatywny w zakwestionowanym zakresie utracił moc obowiązującą przed wydaniem orzeczenia.
4. Przepisu ust. 3 pkt 5 nie stosuje się, jeżeli wydanie orzeczenia w sprawie jest konieczne dla ochrony konstytucyjnych wolności i praw.
5. Jeżeli wniosek lub skarga spełniają wymagania przewidziane w ustawie oraz nie zachodzą okoliczności, o których mowa w ust. 3, Trybunał wydaje postanowienie o nadaniu wnioskowi lub skardze dalszego biegu.

Art. 78

Skarżący może zastrzec w skardze nieujawnianie jego danych osobowych w publikacji postanowienia Trybunału, o którym mowa w art. 77 ust. 3.

Art. 79

Wewnętrzny tok postępowania z wnioskami, pytaniami prawnymi i skargami określa regulamin Trybunału.

Rozdział 6 Rozprawy i posiedzenia

Art. 80

Wniosek, pytanie prawne lub skargę Prezes Trybunału kieruje do rozpoznania przez właściwy skład orzekający.

Art. 81

1. Trybunał rozpoznaje wniosek, pytanie prawne lub skargę na rozprawie albo na posiedzeniu niejawnym.
2. O rozpoznaniu wniosku, pytania prawnego lub skargi na rozprawie rozstrzyga skład orzekający z własnej inicjatywy albo po rozpatrzeniu wniosku w tej sprawie wnioskodawcy, sądu pytającego lub skarżącego.
3. Prezes Trybunału może zwrócić się do przewodniczącego składu orzekającego o rozpoznanie wniosku, pytania prawnego lub skargi na rozprawie, jeżeli przemawia za tym ważny interes publiczny.

Art. 82

1. Prezes Trybunału zawiadamia uczestników postępowania o przekazaniu wniosku, pytania prawnego lub skargi do rozpoznania przez skład orzekający, doręczając im odpisy wniosku, pytania prawnego lub skargi.
2. Uczestnik postępowania, w terminie 2 miesiące od doręczenia zawiadomienia, przedstawia pisemne stanowisko w sprawie.
3. Przepis ust. 1 stosuje się do Rzecznika Praw Obywatelskich, z wyjątkiem wniosków w sprawach, o których mowa w art. 44 ust. 1 pkt 1 lit. a. Rzecznik Praw Obywatelskich, w terminie 30 dni od doręczenia zawiadomienia, może zgłosić udział w postępowaniu, a w razie zgłoszenia udziału – w terminie 30 dni przedstawia pisemne stanowisko w sprawie.
4. Do Rzecznika Praw Dziecka, w postępowaniu wszczętym na wniosek Rzecznika Praw Obywatelskich oraz w postępowaniu w sprawie skargi, dotyczących praw dziecka, przepisy ust. 1 i 3 stosuje się odpowiednio.
5. W uzasadnionych przypadkach Prezes Trybunału może wyznaczyć inny termin przedstawienia stanowiska.
6. Trybunał może zwracać się do innych organów lub podmiotów o zajęcie stanowiska w sprawie, w wyznaczonym terminie.

Art. 83

1. Jeżeli w co najmniej dwóch wnioskach, pytaniach prawnych lub skargach jednakowo określono przedmiot kontroli, Prezes Trybunału może zarządzić łączne rozpoznanie tych wniosków, pytań prawnych lub skarg.

2. O łącznym rozpoznaniu wniosków, pytań prawnych albo skarg rozstrzyga Prezes Trybunału, wyznaczając skład orzekający. Prezes Trybunału może zarządzić łączne rozpoznanie również na wniosek składu orzekającego.

Art. 84

1. Jeżeli orzeczenie Trybunału może wywoływać skutki wiążące się z nakładami finansowymi nieprzewidzianymi w ustawie budżetowej lub ustawie o prowizorium budżetowym, Prezes Trybunału zwraca się do Rady Ministrów o przedstawienie, w terminie 2 miesięcy, opinii w sprawie.
2. W uzasadnionych przypadkach Prezes Trybunału może wyznaczyć inny termin przedstawienia opinii.
3. Nieprzedstawienie opinii przez Radę Ministrów w terminie nie wstrzymuje rozpoznania sprawy.

Art. 85

1. W sprawie zgodności z Konstytucją ustawy budżetowej albo ustawy o prowizorium budżetowym przed ich podpisaniem Trybunał orzeka w terminie 2 miesięcy od złożenia wniosku.
2. Uczestnicy postępowania przedstawiają stanowisko w terminie określonym przez Prezesa Trybunału.

Art. 86

Przewodniczący składu orzekającego wydaje zarządzenia mające na celu właściwe i sprawne przygotowanie rozprawy lub posiedzenia niejawnego, a w szczególności:

- 1) z zastrzeżeniem art. 45 ust. 3, wyznacza pierwszą naradę w sprawie nie później niż w ciągu 2 miesięcy od upływu terminu przedstawienia stanowisk przez uczestników postępowania;
- 2) zarządza doręczenie uczestnikom postępowania odpowiednich pism;
- 3) wzywa uczestników postępowania do przedstawienia, w formie pisemnej i wyznaczonym terminie, dodatkowego stanowiska w sprawie;
- 4) zarządza przedstawienie przez uczestników postępowania dokumentów i innych materiałów, potrzebnych do wyjaśnienia sprawy;
- 5) wzywa do udziału w postępowaniu inne organy lub podmioty, których udział uzna za celowy dla wszechstronnego wyjaśnienia sprawy.

Art. 87

1. Przewodniczący składu orzekającego wyznacza termin rozprawy oraz zawiadamia o nim uczestników postępowania.
2. Rozprawa nie może odbyć się wcześniej niż po upływie 14 dni od dnia doręczenia uczestnikom postępowania zawiadomienia o jej terminie.
3. Trybunał odracza rozprawę w razie braku dowodu doręczenia uczestnikom postępowania zawiadomienia o jej terminie lub w razie stwierdzonej nieprawidłowości w doręczeniu albo z innej ważnej przyczyny.
4. Odraczając rozprawę, Trybunał może wyznaczyć nowy termin, o którym zawiadamia uczestników postępowania. Przepisu ust. 2 nie stosuje się.

Art. 88

1. Obecność na rozprawie wnioskodawcy lub jego przedstawiciela albo pełnomocnika oraz pełnomocnika skarżącego jest obowiązkowa.
2. W razie niestawienia się prawidłowo zawiadomionych wnioskodawcy lub jego przedstawiciela albo pełnomocnika lub pełnomocnika skarżącego Trybunał umarza postępowanie albo odracza rozprawę.
3. Nieobecność na rozprawie innych prawidłowo zawiadomionych uczestników postępowania nie wstrzymuje rozpoznania sprawy.

Art. 89

Przewodniczący składu orzekającego kieruje rozprawą oraz wydaje zarządzenia niezbędne do utrzymania powagi, spokoju i porządku na rozprawie, a w razie potrzeby stosuje środki przewidziane w ustawie z dnia 27 lipca 2001 r. – Prawo o ustroju sądów powszechnych (Dz. U. z 2015 r. poz. 133, 509 i 694).

Art. 90

Rozprawa rozpoczyna się wywołaniem sprawy, po czym odpowiednio wnioskodawca, sąd pytający lub skarżący, a następnie pozostali uczestnicy postępowania, przedstawiają swoje stanowiska, argumenty i dowody na ich poparcie oraz udzielają odpowiedzi na zadawane przez sędziów pytania. Przewodniczący składu orzekającego udziela głosu każdemu uczestnikowi postępowania, a także w razie potrzeby organom lub podmiotom wezwanym do udziału w postępowaniu.

Art. 91

Jeżeli Trybunał uzna sprawę za dostatecznie wyjaśnioną, przewodniczący składu orzekającego zamyka rozprawę.

Art. 92

1. Z przebiegu rozprawy protokolant sporządza protokół zawierający:
 - 1) datę i miejsce rozprawy;
 - 2) imiona i nazwiska sędziów składu orzekającego oraz protokolanta;
 - 3) wskazanie uczestników postępowania, ich przedstawicieli i pełnomocników, a także innych organów lub podmiotów wezwanym do udziału w postępowaniu;
 - 4) oznaczenie sprawy ze wzmianką co do jej jawności;
 - 5) transkrypcję przebiegu rozprawy, sporządzoną na podstawie rejestracji utrwalonej na nośniku elektronicznym.
2. Protokół podpisują przewodniczący składu orzekającego i protokolant.

Art. 93

1. Trybunał może rozpoznać wniosek, pytanie prawne lub skargę na posiedzeniu niejawnym, jeżeli:
 - 1) pisemne stanowiska uczestników postępowania oraz pozostałe dowody zgromadzone w sprawie stanowią wystarczającą podstawę do wydania orzeczenia lub

- 2) sprawa dotyczy zagadnienia prawnego, które zostało wystarczająco wyjaśnione we wcześniejszych orzeczeniach Trybunału.
2. O rozpoznaniu wniosku, pytania prawnego lub skargi na posiedzeniu niejawnym rozstrzyga skład orzekający.
3. Przewodniczący składu orzekającego zawiadamia uczestników postępowania, że rozpoznanie sprawy nastąpi na posiedzeniu niejawnym.

Rozdział 7

Orzeczenia Trybunału

Art. 94

Trybunał rozstrzyga sprawę, wydając orzeczenie w formie wyroku lub postanowienia.

Art. 95

Trybunał wydaje wyroki w sprawach, o których mowa w art. 3 ust. 1–5.

Art. 96

Trybunał wydaje postanowienia w sprawach:

- 1) stwierdzenia przeszkody w sprawowaniu urzędu przez Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej oraz powierzenia Marszałkowi Sejmu tymczasowego wykonywania obowiązków Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej;
- 2) innych, w których ustawa tak stanowi lub niewymagających wydania wyroku.

Art. 97

1. Postanowienia Trybunału kończące postępowanie wydawane są po zamknięciu rozprawy lub na posiedzeniu niejawnym. Wymagają one uzasadnienia.
2. Postanowienia Trybunału niekończące postępowania w sprawie mogą być uchylane lub zmieniane wskutek zmiany okoliczności.

Art. 98

Trybunał wydaje orzeczenie po niejawnej naradzie sędziów składu orzekającego, którą kieruje przewodniczący składu.

Art. 99

1. Orzeczenia Trybunału zapadają większością głosów.
2. Sędzia składu orzekającego, który nie zgadza się z orzeczeniem Trybunału, może, podpisując orzeczenie, zgłosić zdanie odrębne. Zdanie odrębne może dotyczyć także samego uzasadnienia.

Art. 100

1. Orzeczenie Trybunału zawiera:
 - 1) wskazanie składu orzekającego i protokolanta;
 - 2) sygnaturę akt, datę, miejsce oraz tryb wydania orzeczenia;

- 3) wskazanie podmiotu, który zainicjował postępowanie przed Trybunałem, oraz pozostałych uczestników postępowania;
 - 4) określenie aktu normatywnego lub jego części, którego dotyczy orzeczenie;
 - 5) przedstawienie zarzutów podmiotu, który zainicjował postępowanie przed Trybunałem;
 - 6) rozstrzygnięcie Trybunału;
 - 7) podpisy sędziów składu orzekającego;
 - 8) informację o zgłoszeniu zdania odrębnego.
2. Jeżeli Trybunał postanowi, że utrata mocy obowiązującej aktu normatywnego lub jego części nastąpi w innym terminie niż dzień wejścia w życie orzeczenia, w orzeczeniu określa się termin utraty mocy obowiązującej tego aktu lub jego części.
3. Przepis ust. 1 stosuje się odpowiednio do orzeczeń Trybunału w innych sprawach niż dotyczące badania hierarchicznej zgodności norm prawnych.

Art. 101

Przedmiotem rozstrzygnięcia Trybunału może być czynność prawodawcza lub treść aktu normatywnego albo jego części.

Art. 102

1. Orzeczenia wydane w sprawach, o których mowa w art. 3, Trybunał ogłasza publicznie.
2. Publiczne ogłoszenie orzeczenia wraz z uzasadnieniem następuje nie później niż w terminie:
 - 1) 3 miesiące od zamknięcia rozprawy;
 - 2) 30 dni od posiedzenia niejawnego.
3. Trybunał zawiadamia uczestników postępowania o terminie publicznego ogłoszenia orzeczenia.
4. Podczas ogłaszania orzeczenia wszyscy obecni w sali rozpraw, z wyjątkiem składu orzekającego, stoją.
5. Przewodniczący składu orzekającego lub sędzia sprawozdawca podaje zasadnicze motywy uzasadnienia orzeczenia. Sędzia, który zgłosił zdanie odrębne, o którym mowa w art. 99 ust. 2, może przedstawić uzasadnienie swego stanowiska.

Art. 103

1. Odpis orzeczenia wraz z uzasadnieniem i zdaniem odrębnymi doręcza się niezwłocznie uczestnikom postępowania.
2. Prezes Trybunału przesyła odpis orzeczenia wraz z uzasadnieniem i zdaniem odrębnymi Prezydentowi Rzeczypospolitej Polskiej, Marszałkowi Sejmu oraz Marszałkowi Senatu, niezależnie od tego, czy organy te były uczestnikami postępowania przed Trybunałem.

Art. 104

1. Trybunał na posiedzeniu niejawnym wydaje postanowienie o umorzeniu postępowania:
 - 1) na skutek cofnięcia wniosku, pytania prawnego lub skargi;
 - 2) jeżeli wydanie orzeczenia jest niedopuszczalne;

- 3) jeżeli wydanie orzeczenia jest zbędne, w szczególności gdy w rozpoznawanej sprawie nie występuje istotne zagadnienie prawne wymagające rozstrzygnięcia Trybunału;
 - 4) jeżeli akt normatywny w zakwestionowanym zakresie utracił moc obowiązującą przed wydaniem orzeczenia przez Trybunał;
 - 5) w przypadku, o którym mowa w art. 71 ust. 3.
2. Jeżeli okoliczności, o których mowa w ust. 1 pkt 1-4, ujawnią się na rozprawie, Trybunał wydaje postanowienie o umorzeniu postępowania.
 3. Trybunał nie umarza postępowania z przyczyny, o której mowa w ust. 1 pkt 4, jeżeli wydanie orzeczenia jest konieczne dla ochrony konstytucyjnych wolności i praw.

Art. 105

1. Orzeczenia Trybunału ogłasza się na zasadach i w trybie określonych w Konstytucji oraz ustawie z dnia 20 lipca 2000 r. o ogłaszaniu aktów normatywnych i niektórych innych aktów prawnych (Dz. U. z 2011 r. Nr 197, poz. 1172 i Nr 232, poz. 1378).
2. Ogłoszenie orzeczeń Trybunału zarządza Prezes Trybunału.

Art. 106

1. Skład orzekający, który wydał orzeczenie, może w każdym czasie na posiedzeniu niejawnym, w drodze postanowienia, sprostować niedokładności, błędy pisarskie lub rachunkowe albo inne oczywiste omyłki w orzeczeniu.
2. Na oryginale orzeczenia, a na żądanie uczestników postępowania także na przesłanych im odpisach orzeczenia, umieszcza się wzmiankę o sprostowaniu, podpisaną przez przewodniczącego składu orzekającego.
3. Jeżeli sprostowania nie może dokonać skład orzekający wskazany w ust. 1, wniosek rozpoznaje taki sam skład.

Art. 107

1. Na wniosek uczestnika postępowania skład orzekający, który wydał orzeczenie, na posiedzeniu niejawnym rozstrzyga, w drodze postanowienia, wątpliwości co do jego treści.
2. Jeżeli wniosku o wyjaśnienie wątpliwości co do treści orzeczenia nie może rozpoznać skład orzekający wskazany w ust. 1, wniosek rozpoznaje taki sam skład.

Art. 108

1. Trybunał wydaje zbiór orzeczeń – „Orzecznictwo Trybunału Konstytucyjnego. Zbiór Urzędowy”.
2. W zbiorze, o którym mowa w ust. 1, publikuje się orzeczenia Trybunału wraz z uzasadnieniami i zdaniem odrębnymi.
3. Zbiór, o którym mowa w ust. 1, jest wydawany w postaci elektronicznej.
4. Nazwa „Orzecznictwo Trybunału Konstytucyjnego. Zbiór Urzędowy” podlega ochronie prawnej.

Rozdział 8

Postępowanie w sprawie zgodności z Konstytucją celów lub działalności partii politycznych

Art. 109

Wniosek w sprawie zgodności z Konstytucją celów partii politycznej, określonych w statucie lub programie, Trybunał rozpoznaje w trybie przewidzianym dla wniosków w sprawie zgodności z Konstytucją aktów normatywnych.

Art. 110

1. Wniosek w sprawie zgodności z Konstytucją działalności partii politycznej Trybunał rozpoznaje w trybie, o którym mowa w art. 109.
2. Ciężar udowodnienia niezgodności z Konstytucją działalności partii politycznej spoczywa na wnioskodawcy.
3. Wątpliwości, których nie można wyjaśnić, rozstrzyga się na korzyść partii politycznej.
4. Do prowadzonych na rozprawie przesłuchań świadków, biegłych albo ujawniania dokumentów istotnych dla rozstrzygnięcia stosuje się odpowiednio przepisy ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks postępowania karnego (Dz. U. Nr 89, poz. 555, z późn. zm.5).
5. W celu zebrania i utrwalenia dowodów w sprawie zgodności działalności partii politycznej z Konstytucją Trybunał może, w drodze postanowienia, zlecić Prokuratorowi Generalnemu przeprowadzenie dochodzenia. Zakres dochodzenia określony w postanowieniu jest wiążący. Do dochodzenia stosuje się odpowiednio przepisy ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks postępowania karnego.

Art. 111

Pytanie sądu prowadzącego ewidencję partii politycznych w sprawie zgodności z Konstytucją statutu partii politycznej, w zakresie celów partii i zasad działania partii określonych w statucie, Trybunał rozpoznaje na zasadach i w trybie przewidzianych dla pytania prawnego.

Art. 112

1. Osoby upoważnione do reprezentowania partii politycznej Trybunał ustala na podstawie statutu partii lub ustawy.
2. W przypadku gdy nie można ustalić, kto jest osobą upoważnioną do reprezentowania partii, lub gdy nie można nawiązać z nią kontaktu, Trybunał uznaje za upoważnioną osobę faktycznie kierującą partią.

Rozdział 9

Postępowanie w sprawie rozstrzygnięcia sporu kompetencyjnego

Art. 113

Trybunał rozstrzyga spory kompetencyjne, w przypadku gdy:

- 1) co najmniej dwa centralne konstytucyjne organy państwa uznają się za właściwe do rozstrzygnięcia tej samej sprawy lub wydały w niej rozstrzygnięcia;

2) co najmniej dwa centralne konstytucyjne organy państwa uznają się za niewłaściwe do rozstrzygnięcia określonej sprawy.

Art. 114

Wniosek o rozstrzygnięcie sporu kompetencyjnego powinien wskazywać przepis Konstytucji lub ustawy określający kompetencję, która została naruszona, oraz kwestionowane działania lub zaniechania.

Art. 115

1. Wszczęcie postępowania przed Trybunałem powoduje zawieszenie postępowań przed organami, które prowadzą spór kompetencyjny.
2. Trybunał po zapoznaniu się ze stanowiskiem uczestników postępowania może wydać postanowienie o tymczasowym uregulowaniu kwestii spornych, zwłaszcza gdy przemawia za tym szczególnie ważny interes publiczny.

Rozdział 10

Postępowanie w sprawie stwierdzenia przeszkody w sprawowaniu urzędu przez Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej

Art. 116

Marszałek Sejmu, we wniosku w sprawie stwierdzenia przeszkody w sprawowaniu urzędu przez Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej, wskazuje okoliczności, które przejściowo uniemożliwiają Prezydentowi Rzeczypospolitej Polskiej sprawowanie urzędu oraz uniemożliwiają zawiadomienie o tym Marszałka Sejmu.

Art. 117

1. Trybunał rozpoznaje wniosek Marszałka Sejmu niezwłocznie, nie później jednak niż w ciągu 24 godzin od jego złożenia.
2. Trybunał rozpoznaje wniosek na rozprawie, z wyłączeniem jawności.
3. Uczestnikami postępowania są:
 - 1) Marszałek Sejmu;
 - 2) Marszałek Senatu;
 - 3) Pierwszy Prezes Sądu Najwyższego;
 - 4) Prokurator Generalny;
 - 5) Szef Kancelarii Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej.
4. Jeżeli uczestnik postępowania nie może brać udziału w rozprawie osobiście, może wyznaczyć swojego przedstawiciela.
5. Przedstawicielem:
 - 1) Marszałka Sejmu może być upoważniony przez niego Wicemarszałek Sejmu;
 - 2) Marszałka Senatu może być upoważniony przez niego Wicemarszałek Senatu;
 - 3) Pierwszego Prezesa Sądu Najwyższego może być upoważniony przez niego Prezes Sądu Najwyższego;

- 4) Prokuratora Generalnego może być upoważniony przez niego zastępca Prokuratora Generalnego;
- 5) Szefa Kancelarii Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej może być upoważniony przez niego zastępca Szefa Kancelarii Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej.
6. Nieobecność na rozprawie uczestnika postępowania albo jego przedstawiciela nie wstrzymuje rozpoznania wniosku.

Art. 118

1. Jeżeli podczas rozprawy pojawiają się wątpliwości dotyczące okoliczności, o których mowa w art. 116, Trybunał w drodze postanowienia może zlecić Prokuratorowi Generalnemu wykonanie określonych czynności w wyznaczonym terminie i odroczyć rozprawę.
2. Odroczenie rozprawy nie może trwać dłużej niż 24 godziny.
3. Prokurator Generalny niezwłocznie zawiadamia Trybunał o wynikach czynności podjętych w celu wykonania postanowienia, o którym mowa w ust. 1.

Art. 119

1. Trybunał wydaje postanowienie o stwierdzeniu przeszkody w sprawowaniu urzędu przez Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej oraz o powierzeniu Marszałkowi Sejmu, nie dłużej niż na 3 miesiące, tymczasowego wykonywania obowiązków Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej.
2. Postanowienie traci moc, jeżeli:
 - 1) przed upływem określonego w nim terminu Prezydent Rzeczypospolitej Polskiej zawiadomi Marszałka Sejmu oraz Trybunał o możliwości sprawowania urzędu;
 - 2) zaistnieje okoliczność, o której mowa w art. 131 ust. 2 pkt 1, 2, 4 lub 5 Konstytucji.

Art. 120

1. W przypadku gdy po upływie terminu, na jaki Trybunał powierzył Marszałkowi Sejmu tymczasowe wykonywanie obowiązków Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej, okoliczności, które przejściowo uniemożliwiają Prezydentowi sprawowanie urzędu, nie ustały, Marszałek Sejmu może powtórnie, jednokrotnie, wystąpić do Trybunału z wnioskiem w sprawie stwierdzenia przeszkody w sprawowaniu urzędu przez Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej.
2. Do rozpatrzenia powtórnie złożonego przez Marszałka Sejmu wniosku w sprawie stwierdzenia przeszkody w sprawowaniu urzędu przez Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej stosuje się przepisy art. 117–119.

Rozdział 11 **Biuro Trybunału**

Art. 121

1. Organizacyjne i administracyjne warunki pracy Trybunału zapewnia Prezes Trybunału oraz podległe mu Biuro Trybunału, zwane dalej „Biurem”.
2. Szczegółowy zakres zadań i strukturę Biura określa statut.

Art. 122

1. Biurem kieruje szef Biura, którego powołuje i odwołuje Zgromadzenie Ogólne na wniosek Prezesa Trybunału.
2. Wynagrodzenie szefa Biura jest ustalane na podstawie przepisów o wynagrodzeniu osób zajmujących kierownicze stanowiska państwowe, w zakresie dotyczącym sekretarza stanu.

Art. 123

1. Szef Biura jest przełożonym pracowników Biura, zapewnia prawidłowe funkcjonowanie Biura i w razie potrzeby zgłasza wnioski w sprawie jego organizacji.
2. Szef Biura przygotowuje oraz przedstawia Prezesowi Trybunału projekt dochodów i wydatków Trybunału, jest odpowiedzialny za wykonywanie budżetu Trybunału i w razie potrzeby proponuje zmiany w jego układzie wykonawczym.
3. Szef Biura odpowiada za gospodarowanie majątkiem pozostającym w zarządzie Trybunału.
4. Szczegółowy zakres zadań szefa Biura oraz sposób ich wykonywania określa statut Biura.

Art. 124

1. Pracownicy Biura zatrudnieni na stanowiskach związanych bezpośrednio z działalnością orzeczniczą Trybunału i pomocą w tym zakresie w pracy sędziów Trybunału tworzą służbę prawną Trybunału.
2. Wykaz stanowisk, na których zatrudnione osoby należą do służby prawnej Trybunału, oraz szczegółowe wymagania kwalifikacyjne związane z zajmowaniem tych stanowisk określa, w drodze zarządzenia wydanego na wniosek szefa Biura i po zasięgnięciu opinii Zgromadzenia Ogólnego, Prezes Trybunału.
3. Szczegółowy zakres zadań na stanowiskach, o których mowa w ust. 2, oraz sposób i warunki ich wykonywania określa statut Biura.

Art. 125

1. Osoba zatrudniona na stanowisku, o którym mowa w art. 124 ust. 1, na zasadach i w trybie określonych w przepisach odrębnych, może:
 - 1) ubiegać się o wpis na listę adwokatów lub radców prawnych;
 - 2) ubiegać się o powołanie na stanowisko asesora komorniczego;
 - 3) ubiegać się o zatrudnienie na stanowisku radcy Prokuratury Generalnej Skarbu Państwa;
 - 4) ubiegać się o przystąpienie do egzaminu adwokackiego, radcowskiego lub notarialnego.
2. Osoba zatrudniona na stanowisku, o którym mowa w art. 124 ust. 1, po przepracowaniu 5 lat na tym stanowisku może przystąpić do egzaminu sędziowskiego.
3. Wniosek o dopuszczenie do egzaminu sędziowskiego, wraz z pozytywną opinią Prezesa Trybunału, osoba, o której mowa w ust. 2, zgłasza Dyrektorowi Krajowej Szkoły Sądownictwa i Prokuratury nie później niż trzy miesiące przed terminem egzaminu, uiszczając wymaganą opłatę.
4. W przypadku złożenia przez osobę, o której mowa w ust. 2, nie później niż 14 dni przed terminem egzaminu sędziowskiego, pisemnego oświadczenia o odstąpieniu od udziału w egzaminie, Dyrektor Krajowej Szkoły Sądownictwa i Prokuratury zwraca 2/3 uiszczonyj opłaty.

Art. 126

1. W sprawach nieuregulowanych w ustawie do pracowników Biura stosuje się przepisy ustawy z dnia 16 września 1982 r. o pracownikach urzędów państwowych.
2. Szef Biura wykonuje wynikające z przepisów prawa kompetencje kierownika urzędu.

Art. 127

Na teren pozostający w zarządzie Trybunału oraz do budynków Trybunału nie wolno wносить broni ani amunicji, a także materiałów wybuchowych i innych środków niebezpiecznych. Nie dotyczy to osób wykonujących w tych miejscach obowiązki służbowe wymagające posiadania broni.

Rozdział 13

Przepisy przejściowe i dostosowujące

Art. 128

1. W sprawach, w których do dnia wejścia w życie niniejszej ustawy Prezes Trybunału nie zawiadomił uczestników postępowania o przekazaniu wniosku, pytania prawnego lub skargi do rozpoznania przez skład orzekający, postępowanie prowadzi się na zasadach określonych w niniejszej ustawie.
2. W każdym przypadku orzekanie w pełnym składzie wymaga udziału co najmniej 9 sędziów Trybunału.
3. W każdym przypadku orzeczenia Trybunału zapadają większością głosów.
4. W żadnym przypadku nie stosuje się przepisów dotychczasowych o wyznaczaniu rozpraw lub posiedzeń niejawnych, na których rozpoznawane są wnioski, według kolejności wpływu spraw do Trybunału.
5. W żadnym przypadku nie stosuje się przepisów dotychczasowych o terminie, w którym nie może się odbyć rozprawa.

Art. 129

Przepis art. 18 pkt 2 stosuje się do sędziów Trybunału wybieranych na to stanowisko po dniu wejścia w życie ustawy.

Art. 130

Przepis art. 12 ust. 2 niniejszej ustawy nie ma zastosowania do urzędujących Prezesa i Wiceprezesa Trybunału.

Rozdział 14

Przepisy końcowe

Art. 131

Traci moc ustawa z dnia 25 czerwca 2015 r. o Trybunale Konstytucyjnym (Dz.U. poz. 1064 ze zm.).

Art. 132

Ustawa wchodzi w życie po upływie 30 dni od dnia ogłoszenia.

UZASADNIENIE

1. Różnica pomiędzy dotychczasowym a projektowanym stanem prawnym

Ustawa przywraca pierwotne brzmienie ustawy z dnia 25 czerwca 2015 r. o Trybunale Konstytucyjnym (Dz. U. poz. 1064) z następującymi zmianami:

1) art. 10 ust. 1 otrzymuje brzmienie:

„1. Zgromadzenie Ogólne podejmuje uchwały bezwzględną większością głosów, w obecności co najmniej 2/3 ogólnej liczby sędziów Trybunału.”;

2) w art. 10 po ust. 1 dodaje się nowy ustęp, jako ustęp 2, w brzmieniu:

„Podjęcie uchwały przez Zgromadzenie Ogólne wymaga obecności Prezesa lub Wiceprezesa Trybunału, z zastrzeżeniem art. 13 ust. 3.”;

3) art. 12 otrzymuje brzmienie:

„1. Prezesa Trybunału powołuje Prezydent Rzeczypospolitej Polskiej spośród dwóch kandydatów przedstawionych przez Zgromadzenie Ogólne.

2. Kadencja Prezesa Trybunału trwa sześć lat, nie dłużej jednak niż do zakończenia kadencji sędziego wybranego na stanowisko Prezesa Trybunału albo wygaśnięcia mandatu tego sędziego przed upływem kadencji w przypadkach określonych w art. 36 ust. 1. Ponowny wybór na stanowisko Prezesa Trybunału jest niedopuszczalny.

3. Prezes Trybunału może zrezygnować ze stanowiska przed upływem kadencji, informując o tym pisemnie Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej oraz sędziów Trybunału.

4. Zgromadzenie Ogólne przedstawia kandydatów na stanowisko Prezesa Trybunału w drodze uchwały podjętej na zasadach określonych w art. 10 w ostatnim miesiącu kadencji Prezesa Trybunału. W razie rezygnacji ze stanowiska Prezesa Trybunału, usunięcia z tego stanowiska orzeczeniem dyscyplinarnym wydanym w drugiej instancji albo opróżnienia tego stanowiska z innych względów Zgromadzenie Ogólne przedstawia kandydatów w terminie 21 dni.

5. Prawo zgłaszania kandydata na stanowisko Prezesa Trybunału przysługuje grupie co najmniej 3 członków Zgromadzenia Ogólnego. Członek Zgromadzenia Ogólnego może zgłosić tylko jednego kandydata. Członek Zgromadzenia Ogólnego może głosować tylko na jednego kandydata. Za wybranych należy uznać tych dwóch kandydatów, którzy w głosowaniu uzyskali kolejno największą liczbę głosów.

6. Obradom Zgromadzenia Ogólnego, które dotyczą wyboru kandydatów na stanowisko Prezesa Trybunału, przewodniczy najstarszy wiekiem sędzia Trybunału.

7. Uchwałę o wyborze kandydatów na stanowisko Prezesa Trybunału przekazuje się niezwłocznie Prezydentowi Rzeczypospolitej Polskiej.

8. Do Wiceprezesa Trybunału przepisy ust. 1-7 stosuje się odpowiednio.”;

4) art. 17 ust. 2 otrzymuje brzmienie:

„Sędziów Trybunału wybiera indywidualnie, na dziewięcioletnie kadencje, Sejm większością 2/3 głosów, w obecności co najmniej połowy ustawowej liczby posłów.”;

5) w art. 17 po ust. 2 dodaje się ust. 3-7 w brzmieniu:

„3. Sędzia Trybunału pełni swoje obowiązki do czasu przystąpienia do obowiązków przez swojego następcę.

4. Wyboru sędziego Trybunału dokonuje Sejm kadencji, w okresie której dochodzi do upływu okresu kadencji poprzednika tego sędziego Trybunału.

5. Jeżeli na stanowisko sędziego Trybunału zgłoszono tylko jednego kandydata, a w pierwszym głosowaniu nie uzyskał on wymaganej większości głosów, przeprowadza się ponowne głosowanie.

6. Jeżeli na stanowisko sędziego Trybunału zgłoszono więcej niż jednego kandydata, a w pierwszym głosowaniu żaden z kandydatów nie uzyskał wymaganej większości głosów, przeprowadza się ponowne głosowanie, w którym Sejm dokonuje wyboru sędziego Trybunału spośród dwóch kandydatów, którzy w pierwszym głosowaniu uzyskali największą liczbę głosów.

7. Ponowny wybór tej samej osoby na sędziego Trybunału jest niedopuszczalny.”;

6) art. 19 ust. 1-4 otrzymuje brzmienie:

„1. Prawo zgłaszania kandydata na sędziego Trybunału przysługuje Prezydium Sejmu, grupie co najmniej 50 posłów, Prezydentowi Rzeczypospolitej, Krajowej Radzie Sądownictwa, Zgromadzeniu Ogólnemu sędziów Sądu Najwyższego i Zgromadzeniu Ogólnemu sędziów Naczelnego Sądu Administracyjnego.

2. Wniosek w sprawie zgłoszenia kandydata na sędziego Trybunału składa się do Marszałka Sejmu najpóźniej na 30 dni przed dniem upływu kadencji sędziego Trybunału.

3. Organ właściwy na podstawie regulaminu Sejmu wyraża, nie wcześniej niż po upływie 7 dni, opinię w sprawie wniosku, o którym mowa w ust. 2. Rozpatrzenie przed Sejm wniosku, o którym mowa w ust. 2, może się odbyć nie wcześniej niż po upływie 7 dni od dnia doręczenia posłom druku zawierającego opinię organu właściwego na podstawie regulaminu Sejmu.

4. W przypadku wygaśnięcia mandatu sędziego Trybunału przed upływem kadencji, termin na złożenie wniosku, o którym mowa w ust. 2, wynosi 21 dni.”;

7) art. 21 ust. 1 otrzymuje brzmienie:

„1. Osoba wybrana na stanowisko sędziego Trybunału składa wobec Marszałka Sejmu podczas posiedzeniu Sejmu, na którym sędzia została wybrany, ślubowanie następującej treści:

„Uroczyście ślubuję, że pełniąc powierzone mi obowiązki sędziego Trybunału Konstytucyjnego, będę wiernie służyć Narodowi i stać na straży Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej, czyniąc to bezstronnie, według mego sumienia i z najwyższą starannością oraz strzegąc godności sprawowanego urzędu.”.

Ślubowanie może być złożone z dodaniem zdania "Tak mi dopomóż Bóg.”;

8) w art. 31 po pkt 2 dodaje się nowy punkt, jako punkt 3, w brzmieniu:

„3) usunięcie ze stanowiska Prezesa lub Wiceprezesa Trybunału.”;

9) w art. 44 ust. 1 pkt 1 po lit. a dodaje się nową literę, jako literę b, w brzmieniu:

„b) zgodności ustaw budżetowych, ustaw podatkowych, ustaw dotyczących wyboru Prezydenta, Sejmu i Senatu oraz organów samorządu terytorialnego, ustaw regulujących ustrój i właściwość władz publicznych, a także kodeksów – z Konstytucją oraz umowami międzynarodowymi, których ratyfikacja wymagała uprzedniej zgody wyrażonej w ustawie;”;

10) art. 44 ust. 1 pkt 2 otrzymuje brzmienie:

„2) w składzie pięciu sędziów Trybunału w sprawach zgodności:

a) ustaw innych niż wskazane w ust. 1 pkt 1 lit. b – z Konstytucją oraz umowami międzynarodowymi, których ratyfikacja wymagała uprzedniej zgody wyrażonej w ustawie,

b) umów międzynarodowych z Konstytucją;”;

11) w art. 44 po ust. 3 dodaje się nowy ustęp, jako ustęp 4, w brzmieniu:

„4. Jeżeli orzekanie w pełnym składzie jest niemożliwe, a niezwłoczne wydanie orzeczenia jest konieczne ze względu na szczególne okoliczności, Prezes Trybunału może podjąć decyzję o skierowaniu sprawy do rozpatrzenia w składzie pięciu sędziów Trybunału.”;

12) nie powtarza się przepisów zmieniających zawartych w rozdziale 12 ustawy z dnia 25 czerwca 2015 r. o Trybunale Konstytucyjnym;

13) wprowadza się nowe przepisy przejściowe i dostosowujące;

14) po dodaniu nowych przepisów, dotychczasową numerację przepisów ujednolicono.

2. Cel i potrzeba wydania ustawy

2.1. Uwagi wprowadzające

Ustawa ma na celu przywrócenie, co do zasady, pierwotnego brzmienia ustawy z dnia 25 czerwca 2015 r. o Trybunale Konstytucyjnym (Dz. U. poz. 1064). Zdaniem projektodawcy, zmiany wprowadzone w ostatnim czasie do ustawy z 25 czerwca 2015 r. obniżyły sprawność orzeczniczą Trybunału (istotne podwyższenie liczby sędziów w składach orzekających oraz wprowadzenie zasady kwalifikowanej większości głosów do wydania wyroku), w tym naruszyły jego niezależność proceduralną (konieczność wyznaczania rozpraw zgodnie z kolejnością wpływu spraw, minimalne terminy do przeprowadzenia rozpraw), a także naruszyły jego niezależność ustrojową (złożenie z urzędu sędziego Trybunału przez Sejm, zbyt daleko idący wpływ Prezydenta Rzeczypospolitej na powołanie Prezesa i Wiceprezesa Trybunału). Tym samym wspomniane zmiany do ustawy z dnia 25 czerwca 2015 r. naruszyły szereg norm konstytucyjnych, w tym: podstawowe prawo obywateli do rozpatrzenia ich sprawy bez nieuzasadnionej zwłoki przez niezależny i niezawisły sąd (art. 45 ust. 1 Konstytucji); zasady podziału i równoważenia się władz (art. 10 ust. 1 Konstytucji); zasady niezależności i odrębności władzy sądowniczej (art. 173 Konstytucji); zasady, zgodnie z którą orzeczenia Trybunału zapadają większością głosów (art. 190 ust. 5 Konstytucji) oraz niezawisłości sędziów Trybunału i ich podległości tylko Konstytucji (art. 195 ust. 1 Konstytucji).

W zamyśle ich twórców, wprowadzone zmiany miały doprowadzić do tego, żeby jeszcze przez długi czas Trybunał Konstytucyjny nie był w stanie doprowadzić do stanu zgodności ustawy z 25 czerwca 2015 r. z Konstytucją (za pomocą przepisów o wyznaczaniu rozpraw zgodnie z kolejnością wpływu spraw oraz o minimalnych terminach do przeprowadzenia rozpraw). Dlatego Projektodawcy uznali, że złożenie niniejszej ustawy i przywrócenie stanu zgodności z Konstytucją jest sprawą niecierpiącą zwłoki.

Wprowadzone dotychczas zmiany naruszyły spójność ustawy z 25 czerwca 2015 r., której pierwotnym celem było zwiększenie efektywności orzeczniczej Trybunału. Sejm i Senat uchwały je bardzo pośpiesznie, nieoczekiwanie, pod osłoną nocy, być może nawet z naruszeniem konstytucyjnych norm kształtujących zasadnicze elementy procedury ustawodawczej. Pozwala to przypuszczać, że ustawodawca nie zawaha się wprowadzić kolejnych kontrowersyjnych zmian w taki sam sposób w przyszłości. Z tych względów, Projektodawcy, w miejsce ustawy nowelizującej, zdecydowali się złożyć do Sejmu projekt nowej ustawy o Trybunale Konstytucyjnym, choć co do zasady przywracającej pierwotne brzmienie ustawy z 25 czerwca 2015 r. Dzięki temu procedowanie nad niniejszym projektem będzie możliwe niezależnie od niemożliwych do przewidzenia kolejnych zmian ustawodawczych.

Aktualność zachowuje odpowiednio dostosowane uzasadnienie do projektu pierwotnej ustawy z dnia 25 czerwca 2015 r. o Trybunale Konstytucyjnym (druk sejmowy nr 1590 z dnia 10 lipca 2013 roku; pkt. 5 niniejszego uzasadnienia), z omówionymi poniżej zmianami.

2.2. Podniesienie wymagań co do większości koniecznej do podjęcia uchwały przez Zgromadzenie Ogólne

Zgodnie z pierwotnym brzmieniem art. 10 ust. 1 ustawy z dnia z dnia 25 czerwca 2015 r. o Trybunale Konstytucyjnym (Dz. U. poz. 1064 ze zm.), Zgromadzenie Ogólne podejmowało uchwały zwykłą większością głosów. Projekt zakłada podwyższenie wymagania większości poprzez wprowadzenie zasady głosowania większością bezwzględną. Taka większość wymagana jest również w przypadku wyrażenia przez Zgromadzenie Ogólne zgody na pociągnięcie sędziego Trybunału do odpowiedzialności karnej albo pozbawienie go wolności (art. 27 ust. 1 obecnej ustawy o TK). Kworum 2/3 ogólnej liczby sędziów Trybunału (10) pozostaje bez zmian. Projektodawcy stoją na stanowisku, że obowiązujące obecnie wymogi, wprowadzone ustawą z dnia 22 grudnia 2015 r. o zmianie ustawy o Trybunale Konstytucyjnym (Dz.U. poz. 2217), aby Zgromadzenie Ogólne podejmowało uchwały większością 2/3 głosów, w obecności co najmniej 13 sędziów Trybunału, w tym Prezesa lub Wiceprezesa Trybunału, są zbyt daleko idące i mogą skutkować paraliżem działalności tego organu.

Projekt precyzuje również, że o ile do podjęcia uchwały przez Zgromadzenie konieczna jest – co do zasady – obecność Prezesa lub Wiceprezesa Trybunału, o tyle w szczególnych przypadkach, określony w art. 13 ust. 3 ustawy o TK, zasada ta doznaje wyjątku.

2.3. Doprecyzowanie procedury wyboru Prezesa i Wiceprezesa Trybunału

Przed wszystkim projekt zakłada, że Zgromadzenie Ogólne przedstawia Prezydentowi dwóch kandydatów na Prezesa (Wiceprezesa) Trybunału. Reguła ta miała dotychczas zastosowanie. Stosowana jest również w przypadkach wyboru Pierwszego Prezesa Sądu Najwyższego oraz Prezesa Naczelnego Sądu Administracyjnego. Nie ma uzasadnionych podstaw do tego, aby w przypadku wyboru Prezesa (Wiceprezesa) Trybunału od tej reguły odstępować, zwłaszcza że skład Trybunału jest zdecydowanie mniej liczny niż skład SN czy NSA.

Zwiększenie liczby przedstawianych kandydatur prowadziło do nadmiernej ingerencji Prezydenta (organu władzy wykonawczej) w funkcjonowanie Trybunału (organu władzy sądowniczej). W wyroku z dnia 9 grudnia 2015 roku, K 35/15, Trybunał Konstytucyjny wyjaśnił, że „rozwiązania odnoszące się do statusu organów kierowniczych TK (...) wiążą się (...) ściśle z zasadą niezależności samego Trybunału. Niezależność ta zakłada przede wszystkim takie oddzielenie organizacyjne i funkcjonalne Trybunału od organów innych władz, dzięki któremu zostaje mu zapewniona pełna samodzielność w zakresie rozpoznawania spraw i orzekania”. Zgodnie z art. 194 ust. 2 Konstytucji, „Prezesa i Wiceprezesa Trybunału Konstytucyjnego powołuje Prezydent Rzeczypospolitej spośród kandydatów przedstawionych przez Zgromadzenie Ogólne Sędziów Trybunału Konstytucyjnego”. Z przytoczonego przepisu jasno wynika, że swoboda decyzyjna Prezydenta w przedmiocie powołania Prezesa i Wiceprezesa ograniczona jest przez kompetencję Zgromadzenia Ogólnego Trybunału do przedstawienia kandydatów na te stanowiska. W zamyśle ustrojodawcy, Prezes i Wiceprezes Trybunału powinni być legitymowani zarówno poprzez poparcie udzielone przez członków Zgromadzenia Ogólnego Trybunału jak i akt powołania przez Prezydenta. Zwiększenie liczby kandydatów przedstawianych przez Zgromadzenie Ogólne Trybunału, spośród których Prezydent powołuje Prezesa i Wiceprezesa Trybunału, mogłoby prowadzić do sytuacji, w której osoby piastujące te stanowiska cieszyłyby się poparciem zdecydowanej mniejszości członków Zgromadzenia Ogólnego Trybunału, co jednocześnie ingerowałoby w niezależność organizacyjną samego Trybunału i pozbawiałoby praktycznego znaczenia konstytucyjną kompetencję Zgromadzenia Ogólnego Trybunału. Z tego względu Projektodawcy uważają, że wprowadzona przez ustawę nowelizującą z dnia 19 listopada 2015 r. zasada, zgodnie z którą Zgromadzenie Ogólne Trybunału przedstawia Prezydentowi Rzeczypospolitej trzech kandydatów na stanowisko Prezesa i Wiceprezesa Trybunału jawi się jako niezgodna z art. 194 ust. 2, Konstytucji a to ze względu na nadmierne ograniczenie kompetencji Zgromadzenia Ogólnego Trybunału do kreowania Prezesa i Wiceprezesa Trybunału oraz z zasadą niezależności Trybunału.

Projekt precyzuje, że kandydatów zgłosić może grupa co najmniej 3 członków Zgromadzenia, co oznacza, że kandydat uzyska co najmniej minimalne poparcie wewnątrz Trybunału. Następnie Zgromadzenie Ogólne przeprowadza głosowanie, w którym każdy z członków może oddać głos. W głosowaniu wybrani zostają ci dwaj kandydaci, którzy uzyskali kolejno największą liczbę głosów.

Nazwiska kandydatów Zgromadzenie Ogólne przedstawia Prezydentowi w formie uchwały podjętej zgodnie z art. 10 ustawy o TK, co zakłada, że po przeprowadzeniu

głosowania i ustaleniu jego wyników Zgromadzenie musi większością bezwzględną podjąć jeszcze uchwałę o przedstawieniu Prezydentowi dwóch kandydatów na stanowisko Prezesa Trybunału. Wynik wewnętrznej procedury wyborczej musi zatem raz jeszcze zostać „zatwierdzony” przez sędziów większością bezwzględną, co oznacza konieczność uzyskania kompromisu co do dwóch nazwisk kandydatów na stanowisko Prezesa Trybunału.

Zasady procedury wyborczej odpowiednio znajdują zastosowanie do wyboru Wiceprezesa Trybunału.

2.4. Kadencyjność na stanowisku Prezesa Trybunału

Projekt podtrzymuje zasadę kadencyjności na stanowisku Prezesa, wydłużając ją jednocześnie do 6 lat. Analogiczne rozwiązania znajdują się w ustawach o SN i NSA. Zbyt częsta rotacja na stanowisku Prezesa może prowadzić do zakłócenia sprawnego i ciągłego funkcjonowania Trybunału. W przypadku, gdyby sędzia wybrany na to stanowisko, okazał się nie mieć niezbędnych kompetencji kierowniczych, może w każdej chwili zrezygnować z funkcji (możliwość taką wprost przewidują projektowane przepisy – zob. art. 12 ust. 3) albo zostać z niej złożony w trybie dyscyplinarnym (projektowany art. 31 pkt 3 ustawy), jeśli sposób realizacji obowiązków Prezesa wiązałby się jednocześnie z deliktem dyscyplinarnym.

Projekt precyzuje także, że kadencja na stanowisku Prezesa TK nie może trwać dłużej niż mandat sędziego, który został wybrany na to stanowisko. Wygasa zatem w przypadkach zakończenia kadencji sędziego i przejścia w stan spoczynku albo wcześniejszego wygaśnięcia mandatu sędziego ze względu na wystąpienie okoliczności wskazanych w art. 36 ust. 1 ustawy.

W opinii Projektodawców, wprowadzona ustawą z dnia 19 listopada 2015 r. trzyletnia kadencja sędziego Trybunału jest zbyt krótka i umożliwia tym samym zbyt daleko idącą ingerencję władzy wykonawczej w wewnętrzną organizację Trybunału. Może ona doprowadzić bowiem do sytuacji, w której ta sama osoba wybrana na Prezydenta Rzeczypospolitej powoływać będzie dwukrotnie tą samą osobę na stanowisko Prezesa Trybunału, co uzależni Prezesa Trybunału od Prezydenta Rzeczypospolitej.

2.5. Usunięcie ze stanowiska Prezesa (Wiceprezesa) Trybunału jako sankcja dyscyplinarna

Projektowany art. 31 pkt 3 ustawy jest konsekwencją wprowadzenia zasady 6-letniej kadencji na stanowisku Prezesa (Wiceprezesa) Trybunału. Dość długi okres sprawowania funkcji, kluczowy z punktu widzenia konieczności zapewnienia Trybunału jego niezależności, wymaga jednak zapewnienia sędziom Trybunału adekwatnych instrumentów wewnętrznych, które pozwalałyby dokonać zmiany organu kierowniczego w przypadkach, gdyby sposób wykonywania obowiązków Prezesa (Wiceprezesa) wiązał się z popełnieniem deliktów dyscyplinarnych.

Usunięcie ze stanowiska Prezesa (Wiceprezesa) Trybunału w trybie dyscyplinarnym nie jest jednoznaczne ze złożeniem sędziego Trybunału z urzędu. Sędzia, który dotychczas pełnił funkcję kierowniczą, po orzeczeniu ostatecznym (w drugiej instancji) sankcji usunięcia z tej funkcji, nadal sprawuje mandat sędziego Trybunału.

2.6. Procedura wyboru sędziego Trybunału

Projekt rozbudowuje procedurę wyboru sędziów Trybunału, zachowując istotę konstytucyjnej kompetencji Sejmu do wyboru sędziego Trybunału. Sędziów wybiera Sejm na indywidualną, dziewięcioletnią kadencję, przy czym ponowny wybór jest niedopuszczalny. Kandydatów mogą zgłosić, alternatywnie, Prezydium Sejmu, grupa 50 posłów, Prezydent Rzeczypospolitej, Krajowa Rada Sądownictwa, Zgromadzenie Ogólne sędziów Sądu Najwyższego i Zgromadzenie Ogólne sędziów Naczelnego Sądu Administracyjnego. Proponowana zmiana zapewnia udział wszystkich trzech filarów władzy, tj. władzy ustawodawczej, wykonawczej i sędziowskiej w procedurze wyboru sędziego Trybunału.

Projekt doprecyzowuje minimalne terminy, w jakich powinny być dokonywane kolejne etapy procedury wyboru sędziego Trybunału. Terminy te należą do materii ustawowej (wyrok z dnia 3 grudnia 2015 roku, K 34/15, i wyrok z dnia 9 grudnia 2015, K 35/15), gdyż mają wpływ na status Trybunału i jego sędziów. Mają one istotne znaczenie również z uwagi na obywatelski (społeczny) nadzór nad procedurą obsadzania składu organu kluczowego dla ochrony zasady rządów prawa oraz praw i wolności obywateli.

Projekt *explicite* określa wolę ustrojodawcy, aby wybór sędziego Trybunału był dokonywany przez Sejm kadencji, w okresie której powstaje wakat w Trybunale Konstytucyjnym. Projektowany przepis stanowił będzie wykonanie wyroku Trybunału Konstytucyjnego z dnia 3 grudnia 2015 roku, K 34/15).

Projekt przewiduje zasadę wyboru kwalifikowaną większością 2/3 głosów (art. 17 ust 2 projektu). Wymaganie to ma skłaniać kluby sejmowe do poszukiwania konsensusu w sprawie wyboru określonej osoby na sędziego, jak również zapewnić sędziemu większą legitymację. Poszukiwanie tego konsensusu wymaga również zapewnienia odpowiednich terminów refleksji. W przypadku nieuzyskania wymaganej większości w pierwszym głosowaniu, projekt przewiduje możliwość przeprowadzenia ponownego głosowania, przy czym to regulamin Sejmu określi zasady (termin) jego przeprowadzenia. Procedura ta jest wzorowana na procedurze wyboru Marszałka Sejmu.

Projekt wprowadza art. 17 ust. 3 ustawy nakazujący sędziemu dalsze pełnienie obowiązków do czasu przystąpienia do obowiązków jego następcy, nawet po upływie 9 lat od jego wyboru, tj. momentu rozpoczynającego kadencję. Analogiczne rozwiązanie przewiduje art. 3 ust. 6 ustawy z dnia 15 lipca 1987 r. o Rzeczniku Praw Obywatelskich (Dz.U. z 2014 r., poz. 1648 ze zm.). Proponowany przepis jest zgodny z art. 194 ust. 1 Konstytucji, który stanowi, że sędziowie wybierani są na 9 lat. Zasady 9-letniej kadencji sędziów Trybunału nie można bowiem rozumieć w oderwaniu od innych postanowień konstytucyjnych a także ogólnych zasad wyznaczających podstawy funkcjonowania organów władzy państwowej, takich jak zasada ciągłości oraz zasada efektywności działania tychże organów. Zasada 9-letniej kadencji sędziów Trybunału nie może być odczytywana w ten sposób, że dopuszcza ona, iż w przypadku upływu kadencji kilkorga sędziów Trybunał staje się niezdolny do realizacji zadań i kompetencji powierzonych mu przez Konstytucję. Innymi słowy, przedmiotowa zasada nie wyklucza możliwości powierzenia sędziemu, na zasadzie wyjątku, uprawnień do dalszego sprawowania obowiązków orzeczniczych do czasu zakończenia całego procesu wyboru nowego sędziego i przyjęcia od niego ślubowania. Interpretacja taka

jest zgodna z samym art. 194 ust. 1 Konstytucji, który stanowi, że Trybunał Konstytucyjny składa się z 15 sędziów. Przepis ten należy rozumieć w ten sposób, że obowiązkiem ustawodawcy jest takie ukształtowanie procedury wyboru nowych sędziów Trybunału, aby do faktycznych wakatów na stanowiskach nie dochodziło, a Trybunał zawsze dysponował pełnym, 15-osobowym składem orzecznym. Taka interpretacja zasady 9-letniej kadencji jest także racjonalnie uzasadniona z uwagi na powierzenie wyboru sędziego Trybunału Sejmowi, czyli organowi politycznemu, w naturze którego leży prowadzenie sporów politycznych, nierzadko – przedłużających się. Jakkolwiek wybór przez taki organ zapewnić ma sędziemu odpowiednią legitymację demokratyczną do kontroli konstytucyjności prawa, sam proces wyboru może się opóźnić, co jest prawdopodobne zwłaszcza przy wprowadzeniu kwalifikowanej większości 2/3 głosów przy obecności co najmniej połowy ustawowej liczby posłów koniecznej do wyboru sędziego Trybunału.

Wydarzenia z października i listopada 2015 r. pokazały dobitnie, że spory polityczne i prawne w Sejmie mogą powodować przedłużające się nieobsadzenie stanowisk sędziowskich w Trybunale, co obniża jego sprawność orzeczniczą. Mogą nawet doprowadzić do jego paraliżu, gdy konieczne będzie wydanie orzeczenia przez pełny skład Trybunału, a zabraknie minimalnej liczby sędziów do jego obsadzenia. Z uwagi na te argumenty, należy przyjąć, że ustawodawca może dookreślić moment, w którym sędzia Trybunału kończy pełnienie swoich obowiązków po upływie 9-letniego okresu kadencji, mając na względzie normę konstytucyjną, zgodnie z którą Trybunał zawsze powinien dysponować 15-osobowym składem orzekającym oraz wartość konstytucyjną, jaką jest sprawne działanie Trybunału. To, czego ustrojodawca zabrania czynić ustawodawcy, to dążenie do przedłużenia 9-letniego okresu kadencji sędziego Trybunału.

Projektowany przepis nie dąży do przedłużenia kadencji sędziego Trybunału. Projektowane przepisy utrzymują bowiem dotychczasowy stan prawny, w którym natychmiast po upływie 9-letniego okresu od wyboru sędziego Trybunału, do obowiązków orzecznich przystąpić może jego następca, o ile tylko Sejm wybrał go w odpowiednim terminie a Marszałek Sejmu (na mocy obecnej ustawy – Prezydent) odebrał ślubowanie. Projektowany artykuł 17 ust. 3 znajdzie zastosowanie wyłącznie w wyjątkowym przypadku, w którym proces wyboru sędziego oraz złożenie przez niego ślubowania z przyczyn politycznych lub obiektywnych przedłuży się.

Jak już wspomniano, omawiany przepis skoordynowany jest z art. 17 ust. 2 projektowanej ustawy, zgodnie z którym sędziów Trybunału wybiera Sejm większością 2/3 głosów, w obecności co najmniej połowy ustawowej liczby posłów. Wprowadzenie większości kwalifikowanej ma skłaniać kluby sejmowe do poszukiwania konsensusu w sprawie wyboru określonej osoby na sędziego, jak również zapewnić wybór sędziego o najwyższych kwalifikacjach merytorycznych. Z drugiej strony, postulowany przepis dotyczący większości sejmowej może prowadzić do przedłużenia – z przyczyn politycznych – procesu wyboru sędziego. Z tego powodu potrzebny jest swoisty „bezpiecznik” w postaci art. 17 ust. 3, który pozwoli uniknąć paraliżu w pracach Trybunału.

2.7. Ślubowanie sędziego Trybunału

Projekt przewiduje, że sędziowie wybrani przez Sejm składają ślubowanie przed Marszałkiem Sejmu. Rozwiązanie to wydaje się w pełni spójne z konstytucyjną zasadą, że wyboru sędziego TK dokonuje Sejm. Nie ma zatem powodów, aby w procedurę wyboru włączać Prezydenta Rzeczypospolitej (organ władzy wykonawczej), który mógłby ingerować w sferę kompetencyjną zastrzeżoną dla Sejmu, co dobitnie pokazały wydarzenia z listopada 2015 roku. Takie rozwiązanie ma zastosowanie również w przypadku innych organów konstytucyjnych wybieranych przez Sejm, np. Rzecznika Praw Obywatelskich, czy członków Trybunału Stanu. Należy podkreślić, że odebranie ślubowania będzie w świetle przepisów konstytucyjnych obowiązkiem Marszałka Sejmu.

2.8. Zasady wyznaczania składów orzekających

Projekt zachowuje model wyznaczania składów rozpoznających sprawy zawisłe przed Trybunałem obowiązujący na gruncie pierwotnego brzmienia ustawy z dnia 15 czerwca 2015 r., jak i wcześniejszej ustawy z 1997 r., z pewnymi modyfikacjami. Projekt przewiduje bowiem, że ustawy regulujące sprawy o zasadniczym znaczeniu dla państwa (budżet, prawo podatkowe, wybory organów centralnych i terenowych, ustrój i organizację władz publicznych, kodeksy), będą podlegały ocenie przez pełny skład. Katalog przewidziany w projekcie wzorowany jest na art. 123 ust. 1 Konstytucji oraz art. 37 ust. 2 regulaminu Sejmu.

Projekt nie wprowadza absolutnej zasady badania konstytucyjności wszystkich ustaw w pełnym składzie, gdyż rozwiązanie takie prowadziło do nadmiernego przeciążenia Trybunału i prowadziło do paraliżu prac tego organu.

Projekt przewiduje również „rozwiązanie awaryjne” w przypadku, gdyby w związku z nieprzewidzianymi okolicznościami orzekanie w pełnym składzie byłoby niemożliwe a jednocześnie okoliczności rodziłyby konieczność niezwłocznego wydania orzeczenia (np. konieczność stwierdzenia tymczasowej przeszkody prezydenta w sprawowaniu urzędu). W takich przypadkach Prezes TK uzyskałby kompetencję do skierowania sprawy do rozpatrzenia przez skład pięciu sędziów.

Projektodawcy stoją na stanowisku, że ustawa z dnia 22 grudnia 2015 r. wprowadza zasady wyznaczania składów orzekających w Trybunale, które znacząco wydłużą postępowanie, naruszając prawo do uzyskania rozstrzygnięcia sądowego bez nieuzasadnionej zwłoki (art. 45 ust. 1 Konstytucji), zmniejszając efektywność Trybunału Konstytucyjnego.

2.9. Utrzymanie zasady orzekania zwykłą większością głosów i kworum 9 sędziów w pełnym składzie

Projekt utrzymuje obowiązujące zgodnie z pierwotnym brzmieniem ustawy z dnia 25 czerwca 2015 r., a także pod rządami ustawy z 1997 r., zasady wydawania orzeczeń zwykłą większością głosów. Jakikolwiek inne rozwiązanie jest, w opinii Projektodawców, niezgodne z Konstytucją. Artykuł 190 ust. 5 stanowi bowiem, że orzeczenia Trybunału zapadają większością głosów. „Większość” należy bowiem rozumieć jako większość głosów

„za” niż „przeciw”, wzięwszy pod uwagę, że sędziowie przy orzekaniu nie mogą wstrzymać się od głosu. Gdy Trybunał orzeka w składach, większością głosów jest większość głosów tego właśnie składu. Inna interpretacja przeczyłaby celowi tego przepisu Konstytucji. Zasada orzekania w Trybunale większością głosów składu orzekającego związana jest bowiem z charakterem orzeczeń wydawanych przez Trybunał. Są to albo orzeczenia o konstytucyjności, albo niekonstytucyjności przedmiotu kontroli. Zasada zwykłej większości zwiększa zatem maksymalnie prawdopodobieństwo wydania wyroku w sprawie – tj. zebrania się większości za jednym albo drugim rozstrzygnięciem. Wspomniane maksymalne prawdopodobieństwo, dotyczy sytuacji, w której sędziowie popierający rozstrzygnięcie o konstytucyjności albo niekonstytucyjności będą musieli osiągnąć konsensus co do szczegółowego sformułowania sentencji wyroku i jego uzasadnienia. Wymóg większości innej, niż większości zwykłej, zmniejszałoby prawdopodobieństwo sprawnego rozstrzygnięcia sprawy, a nawet mogłoby prowadzić do sytuacji, w której Trybunał nie byłby w stanie wydać żadnego rozstrzygnięcia.

Projekt utrzymuje także kworum 9 sędziów dla wydania orzeczenia w pełnym składzie. Podniesienie tej liczby mogłoby powodować istotne problemy. Ustalenie kworum na liczbę parzystą, np. 10, jest niepożądane ze względu na ryzyko równej liczby głosów za i przeciwko orzeczeniu o konstytucyjności czy niekonstytucyjności. Z kolei ustalenie kworum na liczbę 11 czy 13 sędziów może rodzić problemy z zebraniem się pełnego składu, gdy niektórzy sędziowie będą musieli wyłączyć się ze sprawy lub z przyczyn obiektywnych (np. czasowej niedyspozycji) nie będą w stanie orzekać. Dlatego Projektodawcy proponują pozostać przy kworum 9 sędziów. Należy przy tym podkreślić, iż legitymizacja orzeczenia wydanego przez Trybunał nie wynika z liczby sędziów orzekających w sprawie, a z tego, iż każdy z nich jest sędzią Trybunału wybranym spośród osób „wyróżniających się wiedzą prawniczą” przez Sejm – przedstawicielstwo Narodu.

Z tych również względów Projektodawcy stoją na stanowisku, że wprowadzona ustawą z dnia 22 grudnia 2015 r. zasada, zgodnie z którą orzeczenia Trybunału wydawane w pełnym składzie zapadają większością 2/3 głosów jest sprzeczna z art. 190 ust. 5 Konstytucji. Jest także niezgodna z art. 45 ust. 1 Konstytucji, gdyż w sprawach obywateli wnoszonych do Trybunału w trybie pytania prawnego sądu i skargi konstytucyjnej rozpoznawanych w pełnym składzie, np. ze względu na szczególną doniosłość sprawy, uzyskanie rozstrzygnięcia może się okazać faktycznie niemożliwe.

2.10. Przepisy przejściowe

Projekt zawiera przepisy przejściowe, oparte na – ogólnie przyjętej w tradycji legislacyjnej – zasadzie działania nowych przepisów *pro futuro*.

Przepisy określające długość kadencji Prezesa i Wiceprezesa TK nie znajdują zastosowania do obecnie urzędujących Prezesa i Wiceprezesa TK.

Gdy chodzi o reguły wyznaczania składów orzekających, projekt przewiduje, że we wszystkich tych postępowaniach wszczętych przed wejściem w życie nowelizacji, jeśli wydane zostało już zarządzenie o wyznaczeniu składu, sprawa ma być rozpatrywana przez skład wynikający z tego zarządzenia (wyznaczony na dotychczasowych zasadach). Temu samemu celowi służą przepisy, zgodnie z którymi w żadnym przypadku nie stosuje się przepisów dotychczasowych o wyznaczaniu rozpraw lub posiedzeń niejawnych, na których

rozpoznawane są wnioski, według kolejności wpływu spraw do Trybunału ani o terminach na przeprowadzenia rozprawy (nie wcześniej niż po upływie 3 lub 6 miesięcy od zawiadomienia), które wprowadzone zostały ustawą z dnia 22 grudnia 2015 r. o zmianie ustawy o Trybunale Konstytucyjnym (art. 80 ust. 2; art. 87 ust. 2).

2.11. Regulacje wprowadzone ustawą nowelizującą z dnia 22 grudnia 2015 r., które nie zostały powtórzone w niniejszym projekcie

Projektodawcy zdecydowali się na niepowtarzanie następujących rozwiązań wprowadzonych ustawą nowelizującą z dnia 22 grudnia 2015 r.:

- powierzenia Prezydentowi Rzeczypospolitej oraz Ministrowi Sprawiedliwości kompetencji do przedstawiania wniosku o wszczęcie postępowania dyscyplinarnego przeciwko sędziemu Trybunału (art. 1 pkt 5 ustawy z dnia 22 grudnia 2015 r.) – ponieważ kompetencja ta narusza niezależność Trybunału i niezawisłość jego sędziów, umożliwiając władzy wykonawczej wywieranie wpływu na sędziów Trybunału;
- złożenia sędziego Trybunału przez Sejm na wniosek Zgromadzenia Ogólnego Trybunału – ponieważ narusza niezależność Trybunału, powierzając Sejmowi ostatnie słowo w sprawie deliktu dyscyplinarnego sędziego Trybunału, a także zasadę podziału władz, przyznając Sejmowi, organowi władzy ustawodawczej, kompetencję do ostatecznego orzeczenia o odpowiedzialności dyscyplinarnej, tj. kompetencję wyłączną władzy sądowniczej;
- obowiązku rozpoznawania spraw na rozprawie, gdy w tym przedmiocie złożono wniosek – ponieważ rozwiązanie to nie służy sprawności postępowania przed Trybunałem, a także nadmiernie ingeruje w kompetencję Trybunału do organizowania toczących się przed nim postępowań;
- zasady, zgodnie z którą terminy rozpraw albo posiedzeń niejawnych, na których rozpoznawane są wnioski, wyznaczone są według kolejności wpływu spraw do Trybunału oraz tej, zgodnie z którą rozprawa nie może odbyć się wcześniej niż po upływie 3 miesięcy od dnia doręczenia uczestnikom postępowania zawiadomienia o jej terminie, a dla spraw orzekanych w pełnym składzie – po upływie 6 miesięcy – ponieważ przepisy te służą wyłącznie obniżeniu efektywności Trybunału, a ponadto stanowią niedopuszczalną ingerencję władzy ustawodawczej w kompetencję wyłączną Trybunału, tj. kompetencję do organizowania postępowań toczących się przed Trybunałem.

3. Prawo Unii Europejskiej

Niniejszy projekt nie jest objęty bezpośrednio prawem Unii Europejskiej. Należy podkreślić jednakże, iż projekt wykonuje pośrednio zobowiązanie podjęte przez Rzeczpospolitą Polską w art. 19 ust. 1 ak. 2 Traktatu o Unii Europejskiej, zgodnie z którym „Państwa Członkowskie ustanawiają środki niezbędne do zapewnienia skutecznej ochrony prawnej w dziedzinach objętych prawem Unii”. Praktyka ponad 10 lat członkostwa Polski w Unii Europejskiej pokazała bowiem, że obywatele korzystają z dróg prawnych przed Trybunałem Konstytucyjnym również w celu uzyskania ochrony prawnej w dziedzinach objętych prawem Unii (zob. w trybie skargi konstytucyjnej: wyrok z dnia 16 listopada 2011

roku, SK 45/09; zob. w trybie pytania prawnego sądu: wyrok z dnia 27 kwietnia 2005 r., P 1/05).

Ponadto, należy podkreślić, iż w odróżnieniu od wprowadzonych zmian obecnej ustawy, projekt spełnia wymogi podstawowych zasad demokratycznego państwa prawa – spoiwa łączącego kraje członkowskie Unii Europejskiej.

4. Kompromisowy charakter proponowanych zmian

Celem Projektodawców jest tak zmodyfikować ustawę o Trybunale Konstytucyjnym, aby uwzględnić postulaty leżące u podstaw ostatnich zmian ustawy w maksymalnym stopniu, jak również postulaty zgłaszane w debacie publicznej, jednak w granicach demokratycznego państwa prawa. Proponowane zmiany nie doprowadzą zatem do paraliżu orzeczniczego Trybunału, ani do naruszenia jego niezależności proceduralnej, niezależności ustrojowej i niezawisłości jego sędziów. W tym sensie, rozwiązania przedstawione przez Projektodawców są rozwiązaniami „kompromisowymi”.

Chęci osiągnięcia wspomnianego „kompromisu” nie należy jednakże rozumieć w ten sposób, że Projektodawcy wyrażają negatywną opinię o oryginalnym brzmieniu tych przepisów ustawy z 25 czerwca 2015 r., które zgodnie z niniejszym projektem podlegają zmianie.

Projektodawcy rozumieją natomiast, z jednej strony, znaczenie dialogu społecznego pomiędzy różniącymi się grupami politycznymi, z drugiej zaś, bezwzględną konieczność przestrzegania norm konstytucyjnych i zasad demokratycznego państwa prawa. Z tych powodów Projektodawcy pragną zainicjować prawdziwy dialog z ugrupowaniami politycznymi, które doprowadziły do ostatnich zmian w ustawie o Trybunale, zasadzając ów dialog na propozycji rozwiązań kompromisowych.

5. Uzasadnienie do pozostałych przepisów ustawy przygotowane w oparciu o uzasadnienie do projektu ustawy o Trybunale Konstytucyjnym - druk sejmowy nr 1590 z dnia 10 lipca 2013 roku

Rozdział 1 – Przepisy ogólne. Zawiera przepisy związane z zakresem kognicji Trybunału Konstytucyjnego oraz podstawowymi, utrwalonymi w długoletniej praktyce, działaniami o charakterze pozaorzecznym. **Art. 3** określa charakter ustrojowy Trybunału. **Art. 2** określa jego siedzibę. W **art. 3** zawarte zostało odniesienie do konstytucyjnych kompetencji Trybunału. **Art. 5** reguluje upoważnienie Trybunału do kierowania sygnalizacją do Sejmu oraz innych właściwych organów dostrzeganych w procesie kontroli konstytucyjności prawa uchyleń i luk w prawie, z tym, że – mając na uwadze dotychczasową praktykę relacji TK z organami prawodawczymi, a zarazem nieobligatoryjny charakter sygnalizacji Trybunału – w ust. 2 proponuje się aby Prezes Trybunału mógł zwracać się do adresata sygnalizacji o powiadomienie o stanowisku zajęтым w sprawie. Sygnalizacja Trybunału nie tworzy po stronie jej adresata obowiązku realizacji sformułowanych postulatów lub uwag, ale – jak pokazuje praktyka – powodować powinna przynajmniej jego refleksję i reakcję. Możliwość zwracania się Prezesa Trybunału o poinformowanie o zajęтым stanowisku sprzyjać powinna współdziałaniu organów państwa na rzecz spójności

i kompletności systemu prawa. W **art. 6** ust. 3, ze względu na przedmiot i znaczenie corocznych informacji Trybunału, proponuje się aby były one przekazywane nie tylko organom władzy ustawodawczej, ale również innym centralnym organom państwa, w tym władzy sądowniczej oraz ochrony prawa.

Rozdział 2 – Organy Trybunału. Organami Trybunału są: Zgromadzenie Ogólne Sędziów oraz Prezes Trybunału. Projektowane zmiany kompetencji Zgromadzenia Ogólnego i statusu ustrojowego Prezesa i Wiceprezesa Trybunału, a także procedury wyboru Prezesa i Wiceprezesa Trybunału, omówione zostały wcześniej, odpowiednio w pkt. 2.2, 2.3, 2.4 i 2.5 niniejszego uzasadnienia. Pozostałe unormowania odpowiadają tym obowiązującym jeszcze pod rządami ustawy z 1997 roku. W **art. 11** ust. 2 ustalono krąg podmiotów zapraszanych przez Prezesa Trybunału na coroczne publiczne posiedzenie Zgromadzenia Ogólnego, poświęcone prezentacji istotnych problemów wynikających z działalności i orzecznictwa Trybunału, przedstawionych w informacji, o której mowa w **art. 6**.

Art. 15 ust. 1 określa materię regulaminu Trybunału, w którym poza wewnętrzną organizacją pracy Trybunału i jego organów, uregulowane mogą być powinności sędziów wynikające z zasad organizacyjnych dotyczących potrzeby zagwarantowania sprawnego rozpoznania sprawy i sposobu jej przygotowywania, harmonogramów prac w składach orzekających oraz innych działań, które określić można jako elementy „technologii” pracy Trybunału.

Nowa regulacja zasad i trybu wyboru sędziów Trybunału Konstytucyjnego omówiona została powyżej (**art. 17-21**) – pkt. 2.6 niniejszego uzasadnienia.

W **art. 18** projektu proponuje się utrzymanie kryteriów formalnych związanych z możliwością kandydowania na stanowisko sędziego Trybunału.

Rozdział 3 – Sędziowie Trybunału. W tej części projektu regulowane są zagadnienia związanych ze statusem sędziego Trybunału Konstytucyjnego – sędziego konstytucyjnego – jego prawami i obowiązkami, a także kryteriami formalnymi związanymi z kandydowaniem na stanowisko sędziego oraz procedurą (systemem) desygnowania osób, spośród których mogą być zgłaszani Sejmowi kandydaci na stanowisko sędziego konstytucyjnego (pkt. 2.6 niniejszego uzasadnienia). Należy podkreślić, że w art. 194, art. 195 i art. 196 Konstytucja normuje podstawowe elementy statusu sędziego Trybunału w zakresie: długości kadencji (9 lat, bez prawa do ponownego wyboru), zasady niezawisłości sędziowskiej, warunków pracy i wynagrodzenia stosownych do sprawowanego urzędu i obowiązków, zakazu przynależności do partii politycznych i związków zawodowych, zakazu prowadzenia działalności publicznej niedającej się pogodzić z zasadami niezależności sądów i niezawisłości sędziów oraz funkcjonowania immunitetu sędziego Trybunału Konstytucyjnego. Wszystkie zasady i gwarancje zostały wyraźnie (a nie w sposób dorozumiany lub poprzez odesłanie do innych przepisów) ustanowione w odniesieniu do sędziów Trybunału.

W projekcie regulowane są:

- zasady składania przez sędziów Trybunału oświadczeń o stanie majątkowym, stanowiących połączenie wymogów określonych szczegółowo w przepisach o ograniczeniu prowadzenia działalności gospodarczej przez osoby pełniące funkcje publiczne, z wymogami ustanowionymi w ustawie – Prawo o ustroju sądów powszechnych, wobec wszystkich sędziów, w odniesieniu do kontroli i weryfikacji oświadczeń o stanie majątkowym przez naczelników właściwych urzędów skarbowych (**art. 35**);
- warunki wykonywania przez sędziego Trybunału dodatkowego zatrudnienia lub zajęć, przy założeniu, że dodatkowe zatrudnienie może mieć miejsce tylko na stanowisku naukowo-dydaktycznym, dydaktycznym lub naukowym, u jednego pracodawcy, w wymiarze nieprzekraczającym jednego etatu przy czym owo zatrudnienie nie może utrudniać pełnienia obowiązków sędziowskich. Sędzia Trybunału nie może zarazem podejmować żadnych zajęć – o charakterze zarobkowym lub niezarobkowym – które nie tylko utrudniałyby pełnienie obowiązków, ale także mogły osłabiać zaufanie do bezstronności sędziego lub przynosić ujmę godności sprawowanego urzędu. W przypadku zamiaru podjęcia dodatkowego zatrudnienia lub zajęcia, sędzia obowiązany jest powiadomić Prezesa Trybunału, który może wyrazić sprzeciw (**art. 23** ust. 4);
- gwarancje immunitetu sędziów Trybunału oraz trybu postępowania w sprawie jego uchylenia, w tym zadań organów Trybunału w tej mierze (**art. 24-27**);
- kryteria i zasady odpowiedzialności dyscyplinarnej sędziów Trybunału, w tym za wykroczenia, oraz trybu postępowania w tych sprawach (**art. 28-31**);
- przypadki wygaśnięcia mandatu sędziego Trybunału oraz zadań organów Trybunału w postępowaniu w tych sprawach. Należy zauważyć, że jednym z przypadków wygaśnięcia mandatu sędziego Trybunału może być rezygnacja ze statusu sędziego Trybunału w stanie spoczynku. Zgodnie z utrwaloną praktyką, orzecznictwem sądów i stanowiskiem doktryny sędzia w stanie spoczynku, jakkolwiek nie wypełnia zadań na stanowisku sędziego (w przypadku sędziego Trybunału – po zakończeniu dziewięcioletniej kadencji), zachowuje prawa i obowiązki wynikające ze statusu sędziowskiego. Innymi słowy, pozostając „nieczynny” nadal zachowuje swoje miejsce w korpusie sędziowskim. Oczywiście może zrezygnować z posiadanego statusu sędziego w stanie spoczynku (**art. 41** ust. 1 pkt 1, jak też – w ściśle określonych przypadkach, w trybie dyscyplinarnym – może być tego statusu pozbawiony, o czym niżej;
- zasady, że sędzia Trybunału po zakończeniu kadencji przechodzi w stan spoczynku z gwarancjami odpowiedniego uposażenia i zachowaniem immunitetu, ale także obowiązkiem przestrzegania reguł związanych z prawami i obowiązkami stanu sędziowskiego, łącznie z odpowiedzialnością dyscyplinarną (**art. 37-40**).

Pod wpływem dotychczasowej praktyki proponuje się, aby sędzia Trybunału w stanie spoczynku mógł być powołany, wybrany lub mianowany na stanowisko w organach państwowych, ale tylko takie, z którym wiąże się zakaz przynależności do partii politycznej albo w organach organizacji międzynarodowych i ponadnarodowych, działających na podstawie umów ratyfikowanych przez Rzeczpospolitą. Zważywszy na wysokie kwalifikacje, wiedzę oraz doświadczenie osób piastujących stanowisko sędziego Trybunału, a także zakaz

ponowienia 9-letniej kadencji w Trybunale, jak pokazuje praktyka w odniesieniu do Europejskiego Trybunału Praw Człowieka oraz Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej, w których sędziami są lub do niedawna byli sędziowie Trybunału w stanie spoczynku, należy podtrzymać regulację warunków formalnych związanych z możliwością pełnienia takich funkcji. Jednym z owych warunków jest możliwość zawieszenia uposażenia sędziego w stanie spoczynku, na czas pełnionej funkcji (**art. 42** ust. 2-4).

W zakresie nieuregulowanym w ustawie o Trybunale Konstytucyjnym, do sędziów Trybunału – w odniesieniu do obowiązków i praw, w tym stosunku służbowego (np. urlop wypoczynkowy, uprawnienia socjalne, dodatek do wynagrodzenia związany ze stażem pracy), a także odpowiedzialności dyscyplinarnej (formalny tryb działania organów Trybunału) – stosowane będą w dalszym ciągu odpowiednio przepisy ustawy o Sądzie Najwyższym (**art. 43**).

W rozdziałach 4-7 Projektu reguluje się formalne i organizacyjne wymagania co do wpływu spraw do Trybunału oraz sposobu ich rozpatrywania, a także merytorycznych aspektów działalności orzeczniczej Trybunału. Projektowana regulacja co do zasady powiela rozwiązanie przyjęte w ustawie z dnia 25 czerwca 2015 r.

Rozdział 4 projektu zawiera zasady ogólne postępowania przed Trybunałem Konstytucyjnym.

Zmiany w zakresie liczebności składów orzekających i większości głosów potrzebnej do rozstrzygnięcia sprawy opisane zostały w punkcie 2.9 niniejszego uzasadnienia. W dalszym ciągu proponuje się, aby Trybunał orzekał w pełnym składzie, składzie pięciu sędziów lub trzech sędziów.

Sędziów do składów orzekających, w tym przewodniczącego i sprawozdawcę, wyznacza Prezes Trybunału Konstytucyjnego. W celu potwierdzenia transparentności działania Prezesa, uwzględniając ustaloną od lat praktykę, proponuje się uregulowanie podstawowych, zobiektywizowanych kryteriów doboru składów (**art. 45**), według alfabetycznej listy sędziów, przy uwzględnieniu rodzajów spraw (skargi konstytucyjne, wnioski, pytania prawne), ich liczby oraz kolejności wpływu do Trybunału. W szczególnie uzasadnionych przypadkach (przedmiot sprawy, względy możliwości czasowych zorganizowania pierwszej narady – kierunkowej oceny sposobu rozstrzygnięcia) Prezes mógłby wyznaczać sędziego sprawozdawcę odstępując od kryteriów ustalonych w ust. 1. Jednocześnie proponuje się aby, ze względu na potrzebę zapewnienia efektywności harmonogramu przygotowywania sprawy do rozpoznania przez Trybunał, Prezes Trybunału – w zależności od oceny przedmiotu i charakteru, w tym doniosłości, sprawy – mógł wyznaczać termin pierwszej narady składu orzekającego (**art. 45** ust. 3).

Art. 46 projektu zawiera katalog przesłanek determinujących wyłączenie sędziego od rozpatrywania sprawy w Trybunale – zarówno zobiektywizowanych, jak i mogących mieć zastosowanie na żądanie samego sędziego lub uczestnika postępowania.

Kolejnymi, **fundamentalnymi** dla realizacji kompetencji Trybunału, zasadami ogólnymi są wyrażone w **art. 49** zasada skargowości, zgodnie z którą wszczęcie postępowania przed Trybunałem może nastąpić tylko z inicjatywy uprawnionego podmiotu, oraz zasada dyspozycyjności, zgodnie z którą uprawniony podmiot może, w określonym czasie, wycofać z Trybunału sprawę, której rozpoznanie zainicjował. Ze względu na większą możliwość decydowania przez Trybunał, czy sprawa zostanie rozpoznana na rozprawie, czy na posiedzeniu niejawnym – wycofanie spraw z Trybunału może nastąpić w ściśle określonych (odpowiednio ust. 2 i 3 **art. 49** terminach, przed planowanym rozpoznaniem. Oprócz tych zasad kolejną, charakterystyczną dla specyfiki postępowania przed Trybunałem, jest zasada pisemności (**art. 54**), co pozwala także – wykorzystując analizę dotychczasowej praktyki rozpoznawania spraw w Trybunale jako sędzie prawa – na większą elastyczność doboru trybu tego rozpoznawania, zwłaszcza w zależności od przedmiotu, złożoności prawnokonstytucyjnej oraz kompletności i klarowności stanowisk uczestników postępowania, tj. na rozprawie albo na posiedzeniu niejawnym. Możliwość takiej dywersyfikacji (właściwa w postępowaniu przed wieloma innymi europejskimi sądami konstytucyjnymi, ale także międzynarodowymi trybunałami, jak ETPC lub TSUE), istotnie usprawni pracę Trybunału.

Następną zasadą, kształtującą zakres realizacji kompetencji Trybunału w badaniu hierarchicznej zgodności norm oraz orzecznictwa Trybunału (zakres rozstrzygnięć), jest zasada związania Trybunału zakresem zaskarżenia sformułowanym we wniosku, skardze konstytucyjnej lub pytaniu prawnym. Na podstawie bogatej praktyki orzeczniczej proponuje się (**art. 50**) charakterystykę pojęć: przedmiotu kontroli oraz wzorca kontroli, determinujących zakres zaskarżenia w sprawie skierowanej do Trybunału. W tym kontekście precyzuje się także przedmiot zarzutu, którym mogą być: *czynność prawodawcza* tj. kompetencja do wydania aktu normatywnego i tryb jego wydania lub treść aktu normatywnego lub jego część (przepis aktu, część tego przepisu albo użyte tam sformułowanie). Proponowana w **art. 50** charakterystyka zakresu zaskarżenia (segmenty definicji) wynika wprost z pojęć utrwalonych w dorobku orzecznictwym Trybunału.

Projekt wytycza, pozytywnie zweryfikowany w praktyce, katalog uczestników postępowania przed Trybunałem (**art. 56**), przy czym utrzymuje poszerzenie zakresu udziału w postępowaniu (obok realizacji konstytucyjnie określonego prawa do występowania z wnioskami do Trybunału) Rzecznika Praw Obywatelskich. Projekt przewiduje utrzymanie dotychczasowego sposobu zgłaszania udziału RPO do wszystkich spraw rozpoznawanych w Trybunale (**art. 56** pkt 10).

W projekcie utrzymuje się warunki realizacji zasady aktywnego udziału uczestników postępowania w postępowaniu przed Trybunałem (**art. 57-59**), określając także zasady reprezentacji przed Trybunałem oraz powinności innych organów i podmiotów w dziedzinie współpracy z Trybunałem Konstytucyjnym, w działaniach służących pełnemu i wszechstronnemu wyjaśnieniu sprawy (**art. 51-53**).

Zgodnie z dotychczas obowiązującą zasadą, wniosek, pytanie prawne i skarga konstytucyjna muszą spełniać wymogi przewidziane dla pisma procesowego. W tej mierze – w zakresie czysto formalnym – mają odpowiednie zastosowanie przepisy K.p.c.

Jednocześnie Projekt określa wymagania co do zawartości (treści) odpowiednio: wniosków podmiotów, o których mowa w art. 191 ust. 1 pkt 1-5 Konstytucji (**art. 61**), z uszczegółowieniem dla podmiotów o legitymacji specjalnej (**art. 62**), pytań prawnych sądów (**art. 63**) oraz skarg konstytucyjnych (**art. 65**). Wszystkie wymienione w projektowanych przepisach wymagania, wynikają zarówno z interpretacji konstytucyjnych kryteriów i przesłanek związanych z możliwością inicjowania przez poszczególne podmioty postępowania przed Trybunałem, jak i z dotychczasowej bogatej praktyki orzeczniczej Trybunału dotyczącej precyzowania zasad i kryteriów warunkujących podjęcie postępowania (nadania biegu sprawie).

W odniesieniu do skargi konstytucyjnej – może być ona wniesiona po wyczerpaniu przez skarżącego zwykłej drogi prawnej, w terminie 3 miesięcy od doręczenia skarżącemu prawomocnego wyroku, ostatecznej decyzji lub innego ostatecznego rozstrzygnięcia (**art. 64**) przy czym, jeżeli skarżący wniósł nadzwyczajny środek zaskarżenia (kasacja od prawomocnego wyroku) i powiadomił o tym Trybunał, postępowanie w Trybunale może zostać zawieszona do czasu rozpoznania tego środka (**art. 67**).

W **art. 66** proponuje się utrzymanie wzmocnienia wymagania obligatoryjnego zastępstwa skarżącego przez adwokata lub radcę prawnego, nie tylko w zakresie sporządzenia i wniesienia skargi, ale także reprezentowania skarżącego w całym postępowaniu przed Trybunałem (w ramach pełnomocnictwa szczególnego). Z bogatego doświadczenia w postępowaniu przed Trybunałem w sprawie skargi konstytucyjnej, w tym w odniesieniu do realizacji zasad skargowości i dyspozycyjności, a także pisemności i koniecznego rygoryzmu wymagań z tym związanych wynika, jak istotne znaczenie ma profesjonalna reprezentacja skarżących przed Trybunałem oraz możliwość prawnokonstytucyjnego dyskursu uczestników postępowania z Trybunałem Konstytucyjnym. Jednocześnie w projekcie (**art. 66** ust. 3) określa się wyraźne warunki postępowania w sytuacjach gdy skarżący wystąpi do sądu powszechnego – na ogólnych zasadach określonych w K.p.c. – o ustanowienie pełnomocnika z urzędu.

Art. 68 określa okoliczności oraz okres obowiązywania postanowień tymczasowych, które mogą być wydawane przez Trybunał w związku z rozpoznawanymi skargami konstytucyjnymi, w celu zawieszenia postępowania lub wstrzymania wykonania orzeczenia, związanych ze skargą. W tym zakresie, mając na względzie praktykę związaną z realizacją orzeczeń Trybunału w konkretnych przypadkach, proponuje się, aby w sytuacji gdy Trybunał po rozpoznaniu skargi stwierdzi niekonstytucyjność aktu normatywnego lub jego części, wydane uprzednio postanowienie tymczasowe w sprawie obowiązywało przez 3 miesiące od dnia wejścia w życie orzeczenia Trybunału, co powinno umożliwić skarżącemu skuteczne podjęcie środków prawnych zmierzających do wznowienia postępowania z gwarancją, że nie będzie przez ten czas wznowione postępowanie egzekucyjne (wykonawcze) w jego sprawie.

Mając na uwadze rangę kontroli konstytucyjności prawa, inicjowaną przez ściśle określony w Konstytucji krąg podmiotów, w **art. 69-71** proponuje się utrzymanie rozwiązania, aby wnioski złożone do Trybunału przez grupy posłów lub senatorów mogły podlegać, mimo zakończenia kadencji Sejmu i Senatu, dalszemu rozpatrzeniu, a nie – jak to ma miejsce w obecnej praktyce orzeczniczej – rygorowi *dyskontynuacji*. Proponuje się, aby postępowanie

w tych sprawach przed Trybunałem, po zakończeniu kadencji izb parlamentarnych, uległo z mocy prawa zawieszeniu na okres 6 miesięcy i aby mogło być w tym czasie podjęte, gdy grupa posłów lub senatorów kolejnej kadencji poprze wniosek. Rozwiązanie to pozwoli na racjonalną kontynuację rozpoczętego już w Trybunale (w znacznej liczbie spraw zaawansowanego) postępowania i z punktu widzenia swoistej „ekonomii prokonstytucyjnej” na rozstrzygnięcie merytoryczne sprawy będącej przedmiotem wniosku. Jeżeli w okresie 6 miesięcy wniosek nie zostanie poparty przez posłów lub senatorów kolejnej kadencji – Trybunał wyda postanowienie o umorzeniu postępowania.

Jednocześnie Projekt przewiduje, że sprawy z wniosku grup posłów lub senatorów, w których Trybunał wyznaczył już termin rozprawy przypadający po zakończeniu kadencji Sejmu i Senatu lub gdy powiadomił wnioskodawcę o rozpoznaniu sprawy na posiedzeniu niejawnym, nie będą umarzane i podlegają rozpatrzeniu w ustalonym terminie i trybie, także bez udziału (jeżeli nie będą już posłami) przedstawicieli wnioskodawców. W tym kontekście uznać należy, że zaawansowane przygotowanie Trybunału do rozpoznania sprawy oraz perspektywa jej rozstrzygnięcia, powinny mieć znaczenie decydujące ze względu na cel działania Trybunału oraz przedmiot i wagę jego orzeczeń.

W zakresie kosztów postępowania przed Trybunałem nie proponuje się zmian – ponosi je Skarb Państwa. Zwrot kosztów dotyczyć może tylko spraw inicjowanych skargą konstytucyjną, na wyraźne – zgłaszane w ściśle określonych terminach – żądanie skarżących, którzy zgodnie z **art. 66** ust. 3 korzystają z zastępstwa pełnomocników w postępowaniu przed Trybunałem.

Rozdział 5 projektu reguluje kontrolę formalną wniosków, pytań prawnych i skarg konstytucyjnych, w tym zwłaszcza czy odpowiadają one – zarówno co do formy, jak i elementów merytorycznych – wymaganiom określonym w ustawie dla danego rodzaju spraw. W **art. 75** pod wpływem bogatych doświadczeń pracy Trybunału, proponuje się upoważnienie Prezesa Trybunału lub działającego z jego umocowania pracownika Biura Trybunału, do zwrotu pism noszących cechy wniosku lub skargi (tytuł, przedmiot pisma, skarga wnoszona osobiście a nie przez pełnomocnika), ale nieodpowiadające wymaganiom określonym dla tych pism procesowych, z jednoczesnym wskazaniem braków i wezwaniem do ich poprawienia lub uzupełnienia.

Przepisy **art. 76** tworzą z kolei podstawę do kontroli przez Prezesa Trybunału formalnej poprawności i kompletności kierowanych do Trybunału pytań prawnych sądów oraz wniosków podmiotów, o których mowa w art. 191 ust. 1 pkt 1 i 2 Konstytucji, z możliwością żądania ich uzupełnienia w określonym terminie; warunkuje to nadanie takiej sprawie dalszego biegu w Trybunale. W **art. 77** natomiast uregulowano postępowanie z wnioskami podmiotów o legitymacji specjalnej (art. 191 ust. 1 pkt 3-5 Konstytucji) oraz skargami konstytucyjnymi, które – także wg dotychczas obowiązujących zasad – podlegają kontroli formalnej, w zakresie spełniania wymagań określonych w ustawie, w ramach wstępnego rozpoznania, prowadzonego w Trybunale w składzie trzech sędziów. W tych sprawach również możliwe jest uzupełnianie lub usuwanie, wskazanych przez przewodniczącego

składu orzekającego, braków formalnych, przy czym Trybunał – po dokonaniu całościowej oceny, na etapie wstępnego rozpoznania wniosku lub skargi – wydaje postanowienie czy sprawa może być przekazana do merytorycznego rozpoznania w Trybunale. W **art. 77** ust. 3 i 4 zamieszczono katalog okoliczności przesądzających o możliwości nadania dalszego biegu wnioskowi lub skardze, o czym decyduje ostatecznie skład orzekający Trybunału, w drodze postanowienia. Katalog ten nie różni się od obecnie obowiązującego, efektywnie zweryfikowanego w dotychczasowej działalności orzeczniczej Trybunału w tych sprawach.

Dotychczasowa praktyka skłania do utrzymania regulacji w **art. 78**, tj. możliwości zastrzegania przez skarżących nieujawniania ich danych osobowych w publikacjach postanowień o odmowie nadania dalszego biegu skardze konstytucyjnej. Postanowienia te są i będą publikowane w Zbiorze Orzecznictwa Trybunału (seria B), przy czym – odmiennie jak w przypadku orzeczeń Trybunału zawierających merytoryczne rozstrzygnięcia i podlegających ogłoszeniu w odpowiednim dzienniku urzędowym (art. 190 ust. 2 Konstytucji) – postanowienia publikowane po etapie wstępnego rozpoznania skargi mogą nie zawierać danych skarżącego.

Zgodnie z **art. 79** projektu, szczegółowy wewnętrzny tok postępowania w Trybunale z wnioskami, pytaniami prawnymi i skargami konstytucyjnymi, określać będzie regulamin Trybunału, o którym mowa w **art. 15**.

Jedną z najistotniejszych kwestii regulowanych w **rozdziale 6** – Rozprawy i posiedzenia – jest tryb rozpoznawania spraw w Trybunale, o którym mowa w **art. 81** i **art. 93** projektu ustawy. W świetle dotychczasowej praktyki, mając na względzie podstawową zasadę pisemności w postępowaniu przed Trybunałem (**art. 54**) oraz przesłanki jej realizacji, a także zróżnicowany pod względem przedmiotowym oraz złożoności prawnokonstytucyjnej, charakter spraw kierowanych do Trybunału – proponuje się stworzenie Trybunałowi możliwości decydowania (dywersyfikacji) czy sprawa zostanie rozpoznana na rozprawie czy też na posiedzeniu niejawnym. Oczywiście, niezależnie od przyjętego trybu rozpoznawania, orzeczenie Trybunału musi być wydane w określonym czasie i zawsze publicznie ogłoszone.

Proponuje się zatem (**art. 81**) aby o rozpoznaniu sprawy na rozprawie decydował skład orzekający z własnej inicjatywy albo na wniosek podmiotu, który zainicjował postępowanie przed Trybunałem; wniosek taki powinien być w zasadzie kierowany do Trybunału równocześnie z wnioskiem merytorycznym, pytaniem prawnym lub skargą konstytucyjną. Decydując o trybie rozpoznawania sprawy skład orzekający dokonywałby jednocześnie – w świetle **art. 93** ust. 1 pkt 1 lub 2 – oceny czy pisemne stanowiska uczestników postępowania oraz inne dowody zgromadzone w sprawie są wystarczające do wydania orzeczenia lub czy sprawa dotyczy zagadnienia prawnego (np. zarzut w zakresie czynności prawodawczych), które ze względu na charakter, przedmiot, etc. zostało już wystarczająco wyjaśnione (klarowna linia orzecznicza) w dorobku orzeczniczym Trybunału. Kryteria kierowania sprawy na posiedzenie niejawne są w znacznej mierze zobiektywizowane.

Przyjęcie proponowanych rozwiązań ma na celu zwiększenie tempa oraz sprawności orzekania składów orzekających Trybunału i nie będzie wpływać na jakość rozstrzygnięć. Nadto, zgodnie z jednym z podstawowych założeń tego Projektu, rozprawa powinna być w zasadzie instrumentem służącym Trybunałowi do wyjaśnienia wątpliwości co do stanu faktycznego, sprecyzowania stanowisk uczestników postępowania i skonfrontowania ich poglądów z ocenami składu orzekającego oraz zweryfikowania kierunku rozstrzygnięcia proponowanego na naradzie (naradach). Rozprawa powinna dostarczać merytorycznego materiału dla przyszłego orzeczenia, a nie służyć jedynie formalnemu zwieńczeniu procesu wewnątrztrybunalskiego rozpoznawania (narady sędziów nad kolejnymi projektami orzeczenia) danej sprawy. Na tym polega m.in. specyfika postępowania przed sądem konstytucyjnym, który jest *sądem prawa*, a nie faktów i w którym dominuje zasada pisemności postępowania.

Należy podkreślić, że analogiczne rozwiązania, stosownie do których rozprawa jest przeprowadzana wyjątkowo, są przewidziane i pomyślnie stosowane w postępowaniach przed sądami konstytucyjnymi wielu państw Unii Europejskiej (np. w Austrii, Włoszech, na Węgrzech i Litwie), a także w sądach międzynarodowych: Europejskim Trybunale Praw Człowieka (zwłaszcza po szerokich zmianach proceduralnych w latach 2011 i 2012) i Trybunale Sprawiedliwości UE (w świetle regulaminu z 2012 r.).

Orzeczenie Trybunału jest zawsze ogłaszane publicznie. W świetle praktyki oraz powołanych wyżej przesłanek, rozszerzenie omawianego trybu rozpoznawania spraw jest zatem całkowicie uzasadnione, a nadto wychodzi naprzeciw społecznym oczekiwaniom co do sprawności orzekania w Trybunale.

W **art. 81** ust. 3 przewidziana została możliwość zwracania się przez Prezesa Trybunału do składu orzekającego o rozważenie rozpoznania sprawy na rozprawie, ze względu na ważny interes publiczny, związany – jak można oczekiwać – z przedmiotem, charakterem sprawy lub zakresem oddziaływania orzeczenia, budzących wyjątkowe zainteresowanie społeczne

Pozostałe przepisy odnoszące się do rozpraw i posiedzeń Trybunału dotyczą powinności przewodniczących składów orzekających oraz uczestników postępowania, związanych z czynnościami przygotowawczymi do rozpoznania spraw, przedstawianymi stanowiskami, materiałami oraz innymi działaniami służącymi wszechstronnemu i efektywnemu orzekaniu.

W **art. 82** Projektu przewiduje się, iż poza właściwymi dla danego rodzaju sprawy uczestnikami postępowania, wnioski, pytania prawne i skargi konstytucyjne Prezes Trybunału będzie przekazywał również Rzecznikowi Praw Obywatelskich (wnioski RPO oraz skargi konstytucyjne – także Rzecznikowi Praw Dziecka), który w terminie 30 dni może zgłosić swój udział w postępowaniu w danej sprawie. Rozwiązanie to uwzględnia trafny postulat RPO i umacnia, potwierdzoną bogatą praktyką, pozycję urzędu i działań Rzecznika Praw Obywatelskich na rzecz zgodności prawa z Konstytucją, w aspekcie ochrony praw i wolności obywatelskich. Wyjątek w zakresie „swobody” udziału RPO w postępowaniu przed Trybunałem stanowić będą – jak już wspomniano – sprawy z wniosku Prezydenta RP, w ramach tzw. kontroli prewencyjnej, bowiem dotyczą niezakończonego postępowania ustawodawczego (ratyfikacyjnego) i pozostać powinny wyłącznie w sferze prerogatywy

prezydenckiej. Trybunał będzie także mógł, według oceny składu orzekającego, zwracać się – jak dotąd – do każdego organu władzy lub podmiotu (instytucji, organizacji pozarządowej) o zajęcie stanowiska w rozpoznawanej sprawie, dotyczącego kontroli tego samego przepisu lub przepisów.

Art. 83 określa, że Prezes Trybunału (także na wniosek składu orzekającego) decyduje o łącznym rozpoznawaniu wniosków, skarg konstytucyjnych i pytań prawnych, jeżeli mają one jednakowy przedmiot kontroli; rozwiązanie to może istotnie usprawnić i przyspieszyć rozpoznawanie spraw w Trybunale.

Sprawności i efektywności orzekania służyć będzie także przepis **art. 86** pkt 1 nakładający na przewodniczącego składu orzekającego powinność wyznaczenia pierwszej narady w rozpoznawanej sprawie, najpóźniej w ciągu 2 miesięcy po otrzymaniu stanowisk uczestników postępowania (chyba, że termin pierwszej narady wyznaczył już, w myśl **art. 45** ust. 3, Prezes Trybunału).

Jeżeli sprawa będzie rozpoznawana na rozprawie przed Trybunałem, uczestnicy postępowania muszą być odpowiednio wcześniej zawiadomieni o jej terminie (**art. 87**). Nieobecność na rozprawie – prawidłowo zawiadomionych – wnioskodawcy lub jego przedstawiciela (pełnomocnika) albo pełnomocnika skarżącego, może skutkować odroczeniem rozprawy lub umorzeniem postępowania (**art. 88**). W obu przypadkach możliwość umorzenia postępowania przed Trybunałem, z której w dotychczasowej praktyce nie korzysta się nazbyt często, ma charakter „dyscyplinujący”. Wnioskodawca lub skarżący nie powinni absorbować Trybunału w sytuacji, gdy później nie wyrażają – przez nieusprawiedliwione niestawiennictwo na rozprawie – zainteresowania rozstrzygnięciem sprawy, którą zainicjowali. Środek ten może mieć również dodatkowe znaczenie w sytuacjach gdy np. wnioskodawca lub skarżący wnosili o rozpoznanie sprawy na rozprawie, a następnie nie stawili się na niej, pomimo prawidłowego zawiadomienia.

W **art. 92** proponuje się utrwalenie praktyki trybunalskiej w odniesieniu do sporządzania protokołów z rozpraw, których zasadniczym elementem są pełne transkrypcje przebiegu rozprawy, sporządzane na podstawie rejestracji elektronicznej.

Rozdział 7 Projektu reguluje rodzaje orzeczeń Trybunału, ich strukturę, charakterystykę przedmiotu rozstrzygnięć oraz ich publiczne ogłaszanie, a także ogłaszanie formalne w dziennikach urzędowych – jako warunek wejścia w życie i obowiązywania.

W **art. 94** określa się formy orzeczeń Trybunału zawierających rozstrzygnięcie w sprawie rozpoznanej przez Trybunał, w nawiązaniu do przepisów art. 174 i art. 190 ust. 1 Konstytucji oraz wieloletniej praktyki orzeczniczej Trybunału. Rozstrzygnięcia Trybunału – kończące postępowanie w Trybunale – zapadają w formie wyroku lub postanowienia. Obie formy składają się na pojęcie *orzeczeń Trybunału*. Odpowiednio przepisy **art. 95** i **art. 96** systematyzują rodzaje rozstrzygnięć w zależności od rodzaju rozpatrywanych i rozstrzyganych spraw. Wyrokom i postanowieniom – orzeczeniom Trybunału – zawsze towarzyszą uzasadnienia, które - choć zintegrowane z wyrokiem lub postanowieniem - nie są,

podobnie jak zdania odrębne sędziów, częściami orzeczeń (jak to często, potocznie, bywa rozumiane). Z tego względu ogłoszeniu w odpowiednim dzienniku urzędowym (**art. 105**) podlegają tylko sentencje wyroków i postanowień Trybunału.

Od ogłoszenia orzeczenia Trybunału w dzienniku urzędowym, jako formalnego warunku wejścia w życie rozstrzygnięcia Trybunału i jego obowiązywania, odróżnić należy publiczne ogłoszenie orzeczenia (bezpośrednie podanie do publicznej wiadomości w sali rozpraw) wraz z podaniem zasadniczych elementów uzasadnienia, a także zdaniami odrębnymi. Tę kwestię, jako zasadę w postępowaniu Trybunału, reguluje **art. 102**. Orzeczenia wraz z uzasadnieniem oraz zdaniami odrębnymi doręcza się niezwłocznie uczestnikom postępowania, a także – jako wyraz upowszechniania rozstrzygnięć Trybunału oraz ich oddziaływania na stan wiedzy w zakresie konstytucyjności systemu prawnego – Prezydentowi Rzeczypospolitej, marszałkom izb parlamentarnych oraz Prezesowi Rady Ministrów, bez względu na to czy organy te były uczestnikami postępowania przed Trybunałem.

Art. 100 zawiera regulację struktury i formalnego zakresu każdego orzeczenia Trybunału i stanowi, także w nawiązaniu do bogatej praktyki, zasadniczy kanon orzecznictwa Trybunału.

W **art. 101** projektu określa się, że przedmiotem rozstrzygnięcia może być sama *czynność prawodawcza* (czynność tworząca prawo) lub *treść* aktu normatywnego albo jego części. W pierwszym przypadku, po zbadaniu czy czynność tworząca prawo została dokonana przez upoważniony podmiot zgodnie z regułami, które określają sposób jej dokonywania, Trybunał rozstrzyga o konstytucyjności dojścia danego aktu do skutku w zakresie, w jakim spełnione zostały wymagania dotyczące trybu lub kompetencji do wydania aktu. W drugim przypadku orzeka o tym, czy treść aktu normatywnego albo jego części jest zgodna z aktami hierarchicznie wyższymi, które tę treść wyznaczają.

Art. 104 Projektu normuje katalog przypadków (okoliczności), w świetle których Trybunał, przed merytorycznym rozpoznaniem sprawy lub w trakcie rozpoznawania uzna, że postępowanie należy umorzyć postanowieniem. Zarazem w **art. 104 ust. 1 pkt 3** proponuje się, w nawiązaniu do przesłanki umorzenia postępowania w postaci zbędności orzekania, uwzględnić jej kwalifikowaną postać, tj. gdy w ocenie Trybunału w rozpoznawanej sprawie nie występuje istotne zagadnienie prawne wymagające rozstrzygnięcia sądu konstytucyjnego. W świetle dotychczasowej działalności Trybunału i dorobku jego doktryny oraz znacznego zróżnicowania przedmiotu kontroli, a także zakresu i stopnia konkretyzacji wzorców kontroli w sprawach przed Trybunałem, pożądanym i uzasadnionym wydaje się przyznanie Trybunałowi kompetencji do oceny wagi oraz znaczenia zagadnienia prawnego będącego przedmiotem kontroli i odmowy merytorycznego rozpoznania spraw o żadnym lub marginalnym znaczeniu konstytucyjnym (spraw *bagatelnych*).

Na podkreślenie zasługuje propozycja (**art. 108**) aby Zbiór Urzędowy orzeczeń Trybunału, obejmujący wszystkie orzeczenia wraz z uzasadnieniami i zdaniami odrębnymi, wydawany dotąd w postaci wydawnictw drukowanych, przybrał postać wydawnictwa elektronicznego. Rozwiązanie to jest adekwatne do obecnych tendencji form i postaci publikowania urzędowych zbiorów danych oraz zasobów informacyjnych, a nadto w pełni odpowiadać

będzie dotychczasowej praktyce Trybunału, który zamieszcza wszystkie orzeczenia, niezwłocznie po ich ogłoszeniu, w swoich elektronicznych bazach danych.

W rozdziale 8 – Postępowanie w sprawie stwierdzenia zgodności z Konstytucją celów lub działalności partii politycznych, Projektu w całości powtarza rozwiązanie ustawy z 25 czerwca 2015 r.

W myśl **art. 109** i **art. 110** ust. 1 projektu ustawy, postępowanie w sprawie konstytucyjności celów i postępowanie w sprawie konstytucyjności działania partii politycznych toczą się według trybu przewidzianego dla wniosków w sprawie zgodności aktów normatywnych z Konstytucją. Biorąc pod uwagę, że tryb ten jest najbardziej rozbudowany, a ponadto, że istnieje bogata, sprawdzona praktyka jego stosowania w dotychczasowej działalności orzeczniczej Trybunału – nowa regulacja będzie racjonalna. Mając na uwadze specyfikę postępowania w sprawie konstytucyjności działalności partii politycznych, w szczególności konieczność prowadzenia postępowania dowodowego, projekt wprowadza w **art. 110** ust. 4 i 5 odpowiednie rozwiązania konieczne dla prowadzenia takiego postępowania.

Delegalizacja partii politycznej stanowi środek *ultima ratio* w państwie demokratycznym. Dlatego też w **art. 110** ust. 2 i 3 projektu wprowadzono rozkład ciężaru dowodu, przenosząc na wnioskodawcę konieczność wykazania niekonstytucyjności celów lub działania partii. Gwarancyjny, z punktu widzenia partii politycznej, charakter ma też **art. 112** projektu zapewniający jej przedstawicielom udział w postępowaniu toczącym się przed Trybunałem.

Art. 111 utrzymuje przepisy o postępowaniu w sprawie zgodności statutu partii politycznej z Konstytucją. Przedmiotem tego postępowania będzie zarzut niezgodności statutu z Konstytucją w zakresie celów i zasad działania partii. Należy podkreślić różnice między tym postępowaniem, a postępowaniem, o którym mowa w art. 188 pkt 4 Konstytucji, wszczynanym przez podmioty wskazane w art. 191 ust. 1 pkt 1 Konstytucji. Postępowanie z **art. 111** projektu jest ściśle powiązane z przedmiotem postępowania toczącego się przed sądem pytającym, tj. Sądem Okręgowym w Warszawie, dalej także: „SO”. Ponieważ Sąd ma ustalić czy przedłożony mu statut jest zgodny z prawem, a w zakresie zgodności przepisów statutu wyrażających cele partii z Konstytucją nie może tego zrobić samodzielnie, zwraca się więc do Trybunału. Trybunał kontroluje konstytucyjność przepisów statutu, ale tylko w zakresie wyznaczonym przez art. 188 pkt 4 Konstytucji. W ten sposób projekt utrzymuje rozwiązanie dwóch istniejących wcześniej problemów. Po pierwsze - usuwa ewentualny zarzut naruszenia art. 191 ust. 1 pkt 1 Konstytucji, polegający na tym, że postępowanie z art. 188 pkt 4 inicjuje podmiot nie wymieniony w art. 191 ust. 1 pkt 1 Konstytucji. SO nie inicjuje bowiem kontroli konstytucyjności celów lub działania partii z Konstytucją, lecz postępowanie w sprawie zbadania zgodności s t a t u t u z Konstytucją. Ustawodawca przyznaje wprawdzie SO uprawnienie nieprzewidziane w Konstytucji, ale jest to dopuszczalne, gdyż nie rozszerza enumeratywnego wyliczenia z art. 191 ust. 1 pkt 1 Konstytucji. Po drugie – nie następuje pozbawienie SO możliwości wystąpienia do Trybunału z pytaniem prawnym. Pozbawienie SO takiej możliwości (np. skreślenie art. 14 i art. 21 ustawy o partiach politycznych, w ich obecnym brzmieniu, ze względu na niezgodność

z art. 191 ust. 1 pkt 1 Konstytucji) zmuszałoby Sąd, nawet przekonany, że wyrażone w statucie partii cele są niezgodne z Konstytucją, do wpisania partii do ewidencji. Wykreślenie partii z ewidencji byłoby możliwe dopiero po złożeniu wniosku do Trybunału przez podmiot wskazany w art. 191 ust. 1 pkt 1 i wydaniu przez Trybunał orzeczenia w trybie kontroli następczej.

Przepisy **rozdziału 9** projektu regulują przedmiot specjalnej kompetencji Trybunału, w postaci rozstrzygania sporów kompetencyjnych pomiędzy centralnymi konstytucyjnymi organami państwa. **Art. 113** definiuje cechy sporu kompetencyjnego, który może mieć charakter *sporu pozytywnego*, kiedy dwa lub więcej centralne organy uznają się za właściwe do rozstrzygnięcia danej sprawy (pkt 1) lub *sporu negatywnego*, kiedy dwa lub więcej centralne organy uważają się za niewłaściwe do rozstrzygnięcia danej sprawy (pkt 2). Przepisy **art. 114** i **art. 115** regulują wymagania wobec treści wniosku do Trybunału o rozstrzygnięcie sporu kompetencyjnego oraz możliwość wydania przez Trybunał postanowienia o tymczasowym uregulowaniu kwestii spornych, zwłaszcza gdy jest to uzasadnione szczególnie ważnym interesem publicznym. W odniesieniu do trybu rozpoznawania sporów kompetencyjnych, odpowiednie zastosowanie mają przepisy ustawy regulujące postępowanie przed Trybunałem (Trybunał rozpoznaje je w pełnym składzie), zaś orzeczenia w tych sprawach wydawane będą w formie wyroków (adekwatnie do charakteru i rangi przedmiotu rozstrzygnięcia).

Przepisy **rozdziału 10** powtarzają propozycję kompletnej regulacji postępowania przed Trybunałem służącego realizacji kompetencji stwierdzenia przeszkody w sprawowaniu urzędu przez Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej, określonej w art. 131 ust. 1 – zdanie drugie i trzecie – w związku z ust. 3 Konstytucji.

Podstawowymi przesłankami projektowanej regulacji tymczasowego przejścia obowiązków Prezydenta Rzeczypospolitej przez Marszałka Sejmu, są:

- szczegółowość wniosku Marszałka Sejmu z jego uzasadnieniem, w tym wskazaniem okoliczności uniemożliwiających Prezydentowi Rzeczypospolitej samodzielne zawiadomienie Marszałka Sejmu o przejściowej niemożności sprawowania urzędu (**art. 116**);
- możliwość weryfikacji przez Trybunał okoliczności przytoczanych we wniosku Marszałka Sejmu, w drodze zlecenia Prokuratorowi Generalnemu wykonania określonych czynności (**art. 118**);
- ściśle określony w postanowieniu Trybunału Konstytucyjnego okres, na który Trybunał powierza Marszałkowi Sejmu tymczasowe wykonywanie obowiązków Prezydenta Rzeczypospolitej, nie dłuższy niż 3 miesiące (**art. 119**).

Rozprawa przed Trybunałem jest obowiązkowa, odbywa się – ze względu na charakter sprawy i jej okoliczności – z wyłączeniem jawności, w ciągu 24 godzin od złożenia wniosku przez Marszałka Sejmu. Uczestnikami rozprawy są osobiście: Marszałek Sejmu, Marszałek

Senatu (wykonuje obowiązki Marszałka Sejmu w tym zakresie, w drugiej kolejności) oraz Pierwszy Prezes Sądu Najwyższego, którego obecność należy postrzegać jako udział organu i osoby godnej najwyższego zaufania, służącej z tego tytułu opinią Trybunałowi, a także Prokurator Generalny jako równie pomocny uczestnik tego postępowania (**art. 117**).

Jeżeli Prezydent Rzeczypospolitej będzie zdolny do wykonywania obowiązków przed upływem terminu określonego w postanowieniu Trybunału – zawiadamia o tym Marszałka Sejmu oraz Trybunał, co oznacza zarazem, że postanowienie Trybunału, z mocy prawa, traci moc obowiązującą. Prezydent podejmuje wykonywanie swoich obowiązków z dniem, w którym zawiadomił o tym Marszałka Sejmu oraz Trybunał (**art. 119** ust. 2).

Projekt wyklucza powtórzenie postępowania w sprawie powierzenia Marszałkowi Sejmu wykonywania obowiązków Prezydenta Rzeczypospolitej, na kolejny wniosek Marszałka. Należy bowiem przyjąć, że ewentualne przedłużanie okresu niemożności sprawowania urzędu przez Prezydenta Rzeczypospolitej – na okres ponad 3 miesiące, nie byłoby już „przejściowe” i w takiej sytuacji powinny być stosowane pozostałe rozwiązania prawne, określone w art. 131 Konstytucji.

Na podstawie art. 131 ust. 3 Konstytucji, pozostałe przepisy art. 131 Konstytucji, a zatem także przepisy rozdziału 10 projektu ustawy, stosowane będą odpowiednio do Marszałka Senatu (w drugiej kolejności), jeżeli Marszałek Sejmu nie będzie mógł wykonywać obowiązków Prezydenta Rzeczypospolitej.

Proponowana w **rozdziale 11** projektu regulacja dotycząca Biura Trybunału Konstytucyjnego i jego zadań, jako jednostki pomocniczej wobec Prezesa Trybunału, wykonującej zadania w zakresie zapewniania organizacyjnych i administracyjnych warunków pracy Trybunału, jest z natury rzeczy bliska dotychczasowym przepisom ustawy o Trybunale Konstytucyjnym. Podobnie w odniesieniu do szefa Biura Trybunału, powoływanego i odwoływanego przez Zgromadzenie Ogólne na wniosek Prezesa Trybunału i ponoszącego odpowiedzialność za kierowanie Biurem oraz wykonywanie zadań z tym związanych, przed Prezesem Trybunału (**art. 121-123**).

Projekt proponuje utrzymanie regulacji (**art. 125 i art. 126**) pozycji *służby prawnej Trybunału* – zatrudnionej w Biurze Trybunału wyodrębnionej grupy prawników, wykonujących zadania na określonych stanowiskach związanych bezpośrednio z obsługą działalności orzeczniczej Trybunału i pracą sędziów Trybunału, w tym jako asystenci i współpracownicy sędziów do spraw orzecznictwa – wszyscy wykonujący w istocie czynności odpowiadające czynnościom asystentów sędziów. W założeniu, *służba prawna Trybunału* stanowi elitarne – w najlepszym, profesjonalnym sensie tego pojęcia oraz stosownie do wykonywanych zadań – grono specjalistów, służących Trybunałowi umiejętnościami zbierania i opracowywania informacji prawniczej z różnych źródeł, analizą i znajomością zagadnień z wielu dziedzin prawa, adekwatnie do wielości, złożoności oraz różnorodności zagadnień prawnych w sprawach rozpoznawanych przez Trybunał, a także sporządzających wstępne koncepcje oraz projekty rozstrzygnięć, ich uzasadnień, etc. Wykaz stanowisk w korpusie i warunki kwalifikacyjne związane z zatrudnianiem na tych stanowiskach, określone będą w zarządzeniu Prezesa Trybunału, wydanym na wniosek szefa

Biura, po zasięgnięciu opinii Zgromadzenia Ogólnego (**art. 125** ust. 2 i 3). Podkreślić należy, że w głównej mierze propozycja ta nawiązuje do istniejącej już w Trybunale praktyki – prawnicy zatrudnieni na stanowiskach asystentów i tzw. orzeczników, wykonujący zadania bezpośrednio związane merytorycznie z orzecznictwem Trybunału (niewiele ponad 50 osób, w tym 25 doktorów i 3 doktorów habilitowanych nauk prawnych), obecnie stanowią wyodrębnioną, w ramach statutu Biura, regulaminu pracy oraz regulaminu wynagradzania, grupę pracowników. Dlatego powołanie w drodze ustawy *szłuba prawna Trybunału* jest w pełni racjonalne oraz adekwatne do instytucji asystentów sędziów w sądach powszechnych i administracyjnych, a także w Sądzie Najwyższym i Naczelnym Sądzie Administracyjnym. Proponuje się zarazem, po uwzględnieniu zmian mających wejść w życie na mocy ustawy z dnia 13 czerwca 2013 r. o zmianie ustaw regulujących wykonywanie niektórych zawodów, dalej „ustawa deregulacyjna”, aby prawnicy w *szłubie* mogli, po uzyskaniu odpowiedniego stażu pracy na tych stanowiskach, ubiegać się o dopuszczenie do egzaminu adwokackiego, radcowskiego lub notarialnego, zaś w przypadku doktorów nauk prawnych – o wpis na listę adwokatów lub radców prawnych; osoby te mogłyby również ubiegać się o zatrudnienie na stanowisku radcy w Prokuraturii Generalnej Skarbu Państwa.

Kwalifikacje i doświadczenie pracowników *szłuby prawnej*, nabywane i rozwijane w pracy w Trybunale, w pełni predysponują ich do możliwości korzystania z preferencji w dostępie do innych zawodów prawniczych, analogicznie do osób korzystających z takich preferencji na podstawie przepisów odpowiednich ustaw. Należy mieć na względzie, że po nowelizacji ustaw: Prawo o adwokaturze, o radcach prawnych, o notariacie oraz o komornikach sądowych i egzekucji, we wspomnianej już ustawie deregulacyjnej, ustawy te uwzględniają stosowne preferencje w odniesieniu m.in. do „osób zatrudnionych w Trybunale Konstytucyjnym wykonujących zadania odpowiadające czynnościom asystenta sędziego” tzn. w zakresie definicji *szłuby prawnej Trybunału* w myśl art. 125 ust. 1.

Należy wspomnieć, że możliwość ubiegania się przez członków *szłuby prawnej Trybunału* o dopuszczenie do zdawania egzaminu sędziowskiego zapewnia przepis **art. 125** ust. 2 projektu, uwzględniający odpowiednie stosowanie do zainteresowanych członków *szłuby*, przy spełnianiu odpowiedniego wymogu dot. okresu zatrudnienia w *szłubie* oraz posiadając pozytywną opinię Prezesa Trybunału – przepisu art. 155 § 7 ustawy – Prawo o ustroju sądów powszechnych.

W odniesieniu do Biura Trybunału istotne znaczenie ma przepis **art. 127** umożliwiający (i potwierdzający) stosowanie podstawowych standardów bezpieczeństwa na terenie i w budynkach w zarządzie Trybunału.

6. Znaczenie istnienia sprawnie funkcjonującego sądu konstytucyjnego a demokratyczne państwo prawa

Fundamentem demokratycznego państwa prawa jest zasada podziału i równowagi władz. W polskim systemie konstytucyjnym, wprowadzonym w Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 roku, ani Sejm i Senat, ani Prezydent Rzeczypospolitej, ani Rada Ministrów, ani sądy i trybunały nie mają pozycji nadrzędnej względem innych organów

władzy publicznej. Konstytucja Rzeczypospolitej każdemu z naczelnych organów konstytucyjnych powierza określone zadania i przyznaje kompetencje do ich wykonania, zastrzegając jednocześnie, że organy władzy publicznej działają wyłącznie na podstawie i w granicach prawa, przede wszystkim Konstytucji.

Niektóre z kompetencji naczelnych konstytucyjnych organów umożliwiają wkroczenie w sferę kompetencji innych organów – ograniczenie lub nawet powstrzymanie ich działań. Służy to realizacji zasady równowagi się władz, zabezpieczając obywateli przed tyranią jednej z władz.

Równowaga i podział władz, jak wyjaśnił Trybunał Konstytucyjny w wyroku z dnia 22 września 2006 r., U 4/06, „została stworzona m.in. w celu uniknięcia – historycznie znanego – doświadczenia. To doświadczenie to zarówno ryzyko, jak i realne niebezpieczeństwo uproszczonego rozumienia demokracji – głównie, jeśli nie wyłącznie – do wszechwładzy większości parlamentarnej. By uniknąć tego niebezpieczeństwa, został stworzony system demokracji konstytucyjnej, zawarty w Konstytucji z 1997 roku”.

W szczególności, rolą sądów i trybunałów jest kontrola zgodności z prawem działalności wszystkich pozostałych władz, nie tylko Rady Ministrów i administracji publicznej (tę rolę pełnią przede wszystkim sądy administracyjne), lecz także Sejmu i Senatu. Najistotniejsza rola przypada Trybunałowi Konstytucyjnemu, którego zadaniem jest kontrola hierarchicznej zgodności aktów prawnych: ustaw, ratyfikowanych umów międzynarodowych, rozporządzeń lub innych przepisów prawa wydawanych przez centralne organy państwa, przede wszystkim – ich zgodności z Konstytucją. Na podstawie wymienionych aktów prawnych, przede wszystkim ustaw, działają bowiem wszystkie organy władzy publicznej, które rozstrzygają o wolnościach, prawach i obowiązkach obywateli. Konstytucja Rzeczypospolitej powierza Trybunałowi kompetencję do uchylecia tych aktów prawnych, które naruszają akty wyższego rzędu. Trybunał może zapewnić efektywną ochronę wolności i praw obywateli, gdyż większość spraw trafia doń albo poprzez procedurę pytania prawnego zadawanego przez sąd rozpatrujący indywidualną sprawę obywatela, albo poprzez skargę konstytucyjną wnoszoną przez obywatela bezpośrednio. Warunkiem koniecznym skuteczności działań orzeczniczych Trybunału jest jednak skuteczność procedur i mechanizmów ustrojowych ustanowionych w ustawie o Trybunale Konstytucyjnym.

Władza w Rzeczypospolitej Polskiej pochodzi od Narodu – wszystkich obywateli Rzeczypospolitej Polskiej. Źródłem prawa jest natomiast Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z 2 kwietnia 1997 roku – pisany, najwyższy akt prawny, który może podlegać różnym interpretacjom, a nawet zmianom stosownie do problemów, z którymi mierzy się Rzeczpospolita. Wszelkie interpretacje i zmiany muszą jednak znajdować swoje uzasadnienie w racjonalnej argumentacji, nie zaś subiektywnej woli najsilniejszego ugrupowania politycznego. Kontrolę racjonalności interpretacji Konstytucji powierzono w Rzeczypospolitej Trybunałowi Konstytucyjnemu.

Sprawne funkcjonowanie Trybunału jest gwarantem tego, iż niewzruszalne, podstawowe zasady demokratycznego państwa prawa wpisane do Konstytucji Rzeczypospolitej z 1997 roku nie staną się jedynie postulatami politycznymi – zaledwie wskazówkami dla władzy ustawodawczej i wykonawczej. Należy bowiem podkreślić, że ideałem demokracji konstytucyjnej są rządy prawa – nie zaś rządy woli politycznej większości parlamentarnej. W ustroju konstytucyjnym Rzeczypospolitej Polskiej prawo

uchwalane przez Sejm i Senat legitymowane jest nie tylko przez „uświęcenie” danej decyzji głosami większości parlamentarnej, ale przede wszystkim przez zgodność treści uchwalanego prawa z zasadami prawnymi oraz wolnościami i prawami człowieka i obywatela gwarantowanymi w Konstytucji Rzeczypospolitej. Paraliż orzeczniczy Trybunału Konstytucyjnego spowodowany ostatnimi, nieprzemyślanymi zmianami ustawowymi osłabia demokratyczną i konstytucyjną legitymizację prawa, a w skrajnym wypadku doprowadzić może nawet do anomii – stanu, w którym obywatele nie wiedzą jakie normy prawne ich obowiązują.

Wszystkie powyższe względy skłoniły Projektodawców do wykonania obywatelskiej inicjatywy ustawodawczej i przedstawienia niniejszego projektu ustawy o Trybunale Konstytucyjnym.

7. Skutki finansowe wykonania ustawy dla budżetu państwa

Wejście w życie nowej ustawy o Trybunale Konstytucyjnym nie spowoduje dodatkowego obciążenia dla budżetu państwa.